

Χανιώτικα νέα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Ειν' Οκτωβρίου εικοσιοκτώ, γλυκοχαράζει η μέρα,
που των σημάντρων η βουή, σκορπούσε στον αέρα.
Τρέμουνε τα καμπαναριά, τα σήμαντρα βουίζουν,
άντρες, γυναίκες και παιδιά τον ήχο χαιρετίζουν.
Σύσωμος ο ελληνικός λαός την ώρα 'κείνη,
έδινε την απάντηση στον Ντούτσε Μουσολίνι».

«ΟΧΙ»

28η Οκτωβρίου 1940

» Γεγονότα και μαρτυρίες από την αρχή
και την εξέλιξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Η ρίμα του '40

Editorial

79 χρόνια μετά

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΠΕΡΑΚΗΣ

Αυτό που ξεχωρίζει την εθνική επέτειο της 28ης Οκτωβρίου, από τις μεγάλες στιγμές του ελληνισμού είναι τα ιδιαίτερα διδάγματα που έμειναν για τις επόμενες γενιές.

Το παράδειγμα ενός λαού που βροντοφώναξε «ΟΧΙ» χωρίς ν' αφήσει περιθώρια δευτέρων σκέψεων στον δικτάτορα Μεταξά.

Το παράδειγμα ενός λαού που έδωσε μια μεγάλη μάχη όχι μονάχα για την ατομική ελευθερία και την πατρίδα αλλά και απέναντι στον φασισμό και την κοσμοαντίληψη του μίσους.

Διδάγματα συνεργασίας και συνεννόησης. Μαθήματα αποφυγής προδοσίας και λυκοφιλιών.

79 χρόνια μετά, το «ΟΧΙ» του 1940, ο αγώνας και οι θυσίες που ακολούθησαν στα χρόνια της ναζιστικής θηριωδίας, αποτελούν πολύτιμο οδηγό για όλους μας σήμερα.

Μερικά από τα παραπάνω επιχειρούμε να αποτυπώσουμε στις σελίδες του ενθέτου - αφιερώματος που κυκλοφορεί με τα "Χανιώτικα νέα", με την πολύτιμη βοήθεια συνεργατών της εφημερίδας.

Μνήμες, διηγήσεις, καταγραφές από την εποποιία του '40 και όσα ακολούθησαν.

Μικρός φόρος τιμής, σε όσους θυσιάστηκαν τότε, για το δικό μας αύριο...

«Αναπόσπαστο κομμάτι της Κρητικής παράδοσης η λαϊκή ποίηση, με τους ριμαδόρους να καταγράφουν και να σχολιάζουν γεγονότα και καταστάσεις σε κάθε εποχή του τόπου τούτου. Ετσι και στο έπος του '40 η λαϊκή μούσα είναι παρούσα.

Και ποιος άλλος θα την κατέγραφε από τον σπουδαίο δάσκαλο και λαογράφο, εκλεκτό συνεργάτη μας **Σταμάτη Αποστολάκη**.

Στο βιβλίο του λοιπόν με τίτλο "Η ιστορική ρίμα της Κρήτης για τον πόλεμο του Σαράντα", συναντήσαμε και την ιστορική ρίμα του Μυλοποταμίτη Κώστα Β. Κόκκινου για τον ελληνοϊταλικό πόλεμο, μέρος της οποίας δημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδό μας.

Μέρος αυτής της ρίμας όπως το κατέγραψε ο Σταμάτης Αποστολάκης είναι το παρακάτω:

«Ειν' Οκτωβρίον εικοσιοκτώ, γλυκοκαράζει η μέρα, που των σημάντρων η βουή, σκορπούσε στον αέρα. Τρέμουνε τα καμπαναριά, τα σήμαντρα βουίζουν, άντρες, γυναίκες και παιδιά τον ήχο χαιρετίζουν. Σύσσωμος ο ελληνικός λαός την ώρα 'κείνη, έδινε την απάντηση στον Ντούτσε Μουσολίνι. Και πρώτος ο πρωθυπουργός απάντησε στον Κράτσι-ΟΧΙ, δεν θα αφήσουμε κανέναν να περάσει...
...Κι έγραφεν η διαταγή, να μην αντισταθούμε στον Ντούτσε τα στρατεύματα, όμορφα να φερθούνε. Σε 'κείνη τη διαταγή κάτι είχε ξεχάσει. Την Ιστορία του Έλληνα, δεν είχε διαβάσει. Στις έξι ώρα το πρωί, προσπέλαση θα κάνει. Κανείς να μην αντισταθεί, έγραφε το φιρμάνι. Δεν ήξερε ότι θα βρει καινούριους Λεωνίδα αφηνιασμένα κύματα, με νέας Σαλαμίνας. Δεν πίστευε ότι θα βρει, νέους Βουλγαροκτόνους, και του Μεγάλου Αλέξαντρου, γενναίους απογόνους. Ο Ντούτσε δε θα διάβαζε Ελληνική Ιστορία, π' οι Έλληνες στο δίκιο τους χυμάνε σα θηρία. Τι τρέχεις Ντούτσε; που τραβάς; ποιον θέλεις ν' ανταμώσεις; Το κόμμα το ελληνικό, μ' αίμα θα το πληρώσεις!...
...Το ΟΧΙ τρέχει σαν βροχή, ο άνεμος το παίρνει, Το διασκορπάει στα χωριά, σ' όλες τις πόλεις μπαίνει. Όλος ο ελληνικός λαός φωνάζει μ' ένα στόμα-ΟΧΙ, θα μείνει αδούλωτο το ελληνικό το κόμμα. Οπου κι αν πας, όπου σταθείς, παντού θ' ακούσεις-Οχι, φρούριο στήνει απάτητο η δοξασμένη λόγχη...
...Του Εικοσιένα τους νεκρούς, όλοι να μιμηθούμε, για της Πατρίδας την τιμή, πρέπει ν' αγωνιστούμε!...
...Τρέχουν στις μάνας τη φωνή, όλοι, μικροί, μεγάλοι-δεν έλειψαν απ' το "παρών", παπάδες και δασκάλιο!...
...Και να· σε λίγο ανοίγουνε, στα σύνορα οι πύλες, οι Έλληνες δημιουργούν καινούριες Θερμοπύλες. Ηρθε το πρώτο μήνυμα, τα σήμαντρα βράναε οι Έλληνες αλύγιστοι με νίκες προχωράνε. Στην Κορυτσά, στην Πρεμετή, Ιβάν και Πογραδέτσι τους δείχνουνε οι Έλληνες πως πολεμάνε έτσι...
...Χειμάρα, Αργυρόκαστρο, στους Αγίους Σαράντα, ότ' έπαθαν οι Ιταλοί, θα τα θυμούνται πάντα...
...Στις Πίνδου τις χιονοκορφές, λιοντάρια διαλεγμένα, μιμούνται τους θάνατους νεκρούς του Εικοσιένα...
...Από παντού μηνύματα στέλνουνε και επαίνους, και απορία έγινε μεγάλη για τους ξένους· πώς αντιμετώπισ' η Ελλάς μιαν αυτοκρατορία, μ' οκτώ εκατομμύρια στρατό η Ιταλία, μ' αεροπλάνα σύγχρονα, οβίδες, τανκς και πλοία...
...Κι όμως με δόξα έγραψε του Έλληνα η λόγχη Ζήτω ο Ελληνικός Στρατός και του Σαράντα το ΟΧΙ!»

Περιεχόμενα:

- Μια Χανιώτισσα αναστοράται την έναρξη του πολέμου στα Χανιά **ΣΕΛ. 3**
- Η καταγραφή της προφορικής ιστορίας του '40 **> Γράφει ο Σταμάτης Αποστολάκης ΣΕΛ. 4-5**
- Κάποιες εμπειρίες από τη Γερμανική κατοχή **> Γράφει ο Κανάκης Ι. Γερωνυμάκης ΣΕΛ. 6**
- Πώς αντιμετώπισε η Νέα Χώρα την κήρυξη του πολέμου το 1940 **> Γράφει ο Γιώργος Πισοπάκης ΣΕΛ. 6**
- Η πρώτη μέρα της γνωριμίας μου με τον πόλεμο **> Γράφει ο Γιάννης Κουτράκης ΣΕΛ. 7**
- Η τραγική μοίρα των γυναικόπαιδων του Λιβαδά **> Γράφει ο Δημήτριος Κων. Σεραδάκης ΣΕΛ. 8**
- Ο πόλεμος με τα μάτια των σκιτσογράφων της εποχής **ΣΕΛ. 9**
- 1943: Η 28η Οκτωβρίου στα "Ελεύθερα Νειάτα" της Π.Ο.Ε.Ν. **> Γράφει ο Γιώργος Πισοπάκης ΣΕΛ. 10 - 11**
- Το "lifestyle" της εποχής του '40 **ΣΕΛ. 12 - 13**
- Ο πόλεμος στη μεγάλη οθόνη **ΣΕΛ. 14 - 15**
- Οι Ελληνικές Ενοπλες Δυνάμεις το 1949 **ΣΕΛ. 16**
- Πώς γράφτηκε το έπος του '40 **> Γράφει ο Μιχάλης Κατοανεβάκης ΣΕΛ. 17 - 21**
- "Ο Αγώνας του Θανάτου": ένα αθλητικό γεγονός που σημάδεψε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο **ΣΕΛ. 22 - 23**
- Η 5η Μεραρχία Κρητών του Αλβανικού Μετώπου **> Γράφει ο Μιχάλης Λαμπαθάκης ΣΕΛ. 24**

Χανιώτικα νέα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ - ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.

ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης

ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α. Γαρεδάκης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παρασκευάς Ν. Περάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ "ΔΙΑΔΡΟΜΟΝ": Ελευθερία Μ. Κουμή

ΣΥΝΤΑΞΗ: Γιάννης Λυβιάκης, Γιάννα Μαρουλοσφάκη

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: Ηλίας Κάκανος, Γιώργος Κώνστας, Δημήτρης Μαριδάκης, Βασιλική Τωμαδάκη, Ελένη Φουντουλάκη

ΑΘΛΗΤΙΚΑ: Γιώργος Δρακάκης

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Νεκτάριος Κακατσάκης

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γεωργία Αδικημενάκη, Δέσποινα Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη

ΠΙΣΤΕΣ: Hussein Rajajftikhar Γιάννης Περάκης, Γιώργος Στεφανάκης

ΣΥΝΤΑΞΗ: Εμπορικό Κέντρο "Ερμής" (Μπουνιαλή) τηλ. 2821051003 - 6, fax 2821051007 e-mail: info@haniotika-nea.gr

ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ: Καραϊσκάκη 49 τηλ. 2821070563 - 6, FAX 2821091900

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ: Εύα Κουμή τηλ.: 2821070.563 - 6, FAX 2821091900 e-mail: ads@haniotika-nea.gr

Φωτογραφία εξωφύλλου: Ελληνίδα μητέρα που αποχαιρέτάει το γιο της κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο. (Αρχείο Γενικού Επιτελείου Στρατού).

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΘΥΜΑΤΑΙ

“Μέρες του πολέμου στα Χανιά”

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΣ
konstasgeorge@gmail.com

«*Ημουν στο σχολείο μου στον Γαλατά και ακούγαμε τις καμπάνες να παίζουν. Παραξευέντηκε ο δάσκαλος και είπε σε ένα παιδί να βγει και να πάει να ρωτήσει τι συμβαίνει. Γυρίζει μετά από λίγο το παιδί και λέει μας κήρυξαν οι Ιταλοί τον πόλεμο. Αντί να μας δώσει ο δάσκαλος λίγο κουράγιο μας λέει, τώρα θα φύγουν τα αδέρφια σας, θα φύγουν οι πατεράδες σας για τον πόλεμο» θυμάται η κα Βέρα Ταπεινάκη-Μιχαηλάκη, γεννηθείσα το 1929, που τον Οκτώβρη του 1940 ήταν 11 ετών!*

Μπορεί τα χρόνια να έχουν περάσει αλλά η μνήμη της κας Βέρας παραμένει ισχυρή. Λίγες ημέρες μετά παίρνει το χαρτί της επιστράτευσης και ο πατέρας της Μανώλης Ταπεινάκης. Αφήνει πίσω του μια γυναίκα και τέσσερα ανήλικα παιδιά. «Χωρίς περιουσία, χωρίς δουλειά πως να ζήσουμε; Στο “Καβούσι” επειδή υπήρχε μια βρύση είχε στρατοπεδεύσει ένας λόχος Κυπρίων που είχαν έλθει με τον Αγγλικό στρατό και πηγαίναμε εμείς παιδιά με τα καραβανάκια και μας έδιναν γάλα και ό,τι είχαν μαγειρέψει. Αυτά και χόρτα από τα χωράφια και ό,τι μπορούσε να μαζέψει η μάνα μου... Δυστυχία και φτώχεια» λέει η συνομιλήτρια μας.

Με τον πόλεμο στα βουνά της Αλβανίας να έχει φτάσει στην κορύφωση του, καταφτάνουν και οι ειδήσεις για τους πρώτους νεκρούς

«Ερχονταν οι ειδήσεις ότι σκοτώθηκε το τάδε παιδί τη μια μέρα, το τάδε την άλλη, σκοτώθηκε και ένα ξαδελφάκι μου Ταπεινάκη και αυτό από το Σταλό. Επαίξε η καμπάνα και μαζεύονταν όλο το χωριό στο σπίτι του θύματος για να συλλυπηθεί και να στηρίξει την οικογένεια. Ο κόσμος τότε πενθούσε πολύ τους νεκρούς και είχε ανάγκη στήριξης» αναφέρει η κ. Ταπεινάκη.

Με την κατάρρευση του μετώπου οι φαντάροι της Κρήτης χρειάστηκε να οπισθοχωρήσουν εκατοντάδες χιλιόμετρα με τα πόδια. «Ο πατέρας μου έφτασε σε ένα χωριό την Ελιά και μαζί με άλλους στρατιώτες ζήτησαν από ένα καϊκτσή να τους φέρει στην Κρήτη και αυτοί του έδωσαν τις κλαίνες, τα σακάκια τα στρατιωτικά. Τους έφερε στη Γραμβούσα και ένα ωραίο πρωί ακούμε το κτύπημα της πόρτας μας, κάτι ασυνήθιστο. Τρέχει η μαμά μου να ανοίξει, σηκωθήκαμε εμείς, ανοίγει η πόρτα και βλέπουμε ένα άνθρωπο ρακένδυτο, αξύριστο, με πληγές στα πόδια σε πολύ άσχημη κατάσταση. “Μανώλη ζεις!” ακούμε τη μάνα μας να λέει και καταλάβαμε ότι είναι ο μπαμπάς μας. Φανταστείτε πόσα χιλιόμετρα είχε διανύσει, πόσο είχε κινδυνεύσει από τους πολυβολισμούς και τους βομβαρδισμούς των αεροπλάνων...».

ΖΩΝΤΑΣ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΑΛΑΤΑ

Μένοντας μόνιμα στο Γαλατά η κα Βέρα έζησε από κοντά τη μάχη της Κρήτης και ιδιαίτερα την πιο σκληρή σύγκρουση αυτή για την κατάληψη του χωριού της. «Βομβάρδιζαν για μέρες οι Γερμανοί και την 20η Μαΐου μιλούνα τα αεροπλάνα στον ουρανό. Οι άνδρες του χωριού και ο πατέρας μου πρώτος, κινητοποιήθηκαν, για πότε μαζέψαν όπλα, για πότε βρήκαν μετερίζια. Μέσα στις αρχαλότερες εχώνονταν και ξάμωναν τους Γερμανούς που έπεφταν από ψηλά. Η περιοχή από το Γαλατά μέχρι το Καλαμάκι λέγονταν “Μανδπλαρά” και ήταν γεμάτη αμπέλια. Πόσες χιλιάδες είχαν πέσει με τα αλεξίπτωτα αλλά οι δι-

Η κ. Βέρα κρατά την φωτογραφία με την αδελφή της Άννα, τραβηγμένη λίγο μετά τη λήξη του πολέμου.

κοί μας στο καθίκον. Και μόνο οι άνδρες; Οι γυναίκες όλες τους μετέφεραν πυρομαχικά και τρόφιμα. Εμείς τα παιδιά παίρναμε το φαγητό από τις μανάδες και τις 8 ημέρες των μαχών, παξιμάδια, ελιές, τυρί και τα αφήναμε σε συγκεκριμένο σημείο, στις “Φιλίππαινας την χονδροελιά”. Μέσα στην κουφάλα αφήναμε τα κατσαρολικά με το φαγητό και φεύγαμε και έρχονταν μετά οι άνδρες και έτρωγαν για να μην φανερώσουν τα σημεία όπου κρύβονταν» σημειώνει.

Η οικογένεια της κας Βέρας δεν βγήκε αλώβητη από τον σκληρό πόλεμο. Ο μόλις 7 ετών αδελφός της Γιάννης

σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια βομβαρδισμού και ενώ ήταν στο καταφύγιο του χωριού, ενώ πολύ σοβαρά τραυματίστηκε από βλήμα η αδελφή της Δέσποινα στο πρόσωπο. Η ίδια όμως και η μεγάλη της αδελφή Άννα έμειναν στην ιστορία καθώς λίγους μήνες μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους ναζι πήγαιναν καθημερινά στο στρατόπεδο αιχμαλώτων των Αγ. Αποστόλων και έδιναν κρυφά στους συμμάχους που κρατούνταν εκεί ό,τι φαγητό έβρισκαν στους εγκαταλελειμμένους καταυλισμούς.

«Βλέπαμε τα απελπισμένα πρόσωπα τους γιατί το φαγητό που τους έδιναν ήταν λιγοστό. Κουνούσαν τα χέρια τους ζιτώντας βοήθεια. Ο πατέρας μας ήταν αυτός που μας προέτρεψε να βοηθήσουμε γιατί ως παιδιά δεν κινούσαμε υποψίες. Ο πατέρας μας μαζευε παξιμάδια, γάλα, ψωμί, ελιές αλλά και σαπουνία και οδοντόκρεμες από τους εγκαταλελειμμένους καταυλισμούς των Αγγλων. Τα βάζαμε σε πανιά και τα δέναμε σε καλάμια με την βοήθεια των οποίων τα περνούσαμε πάνω από τα συρματοπλέγματα μέσα στο στρατόπεδο» σημειώνει η κα Βέρα. Αυτό συνέβαινε για πολύ καιρό μέχρι που μια μέρα ένας Γερμανός σκοπός της αντιλήφθηκε. Η Βέρα πρόλαβε να κρυφτεί όχι όμως και η Άννα! «Αρχισε να με κτυπάει με το κοντάκι του όπλου και να με γυρίζει γύρω-γύρω. Βλέποντας τον Γερμανό να με κτυπάει οι αιχμάλωτοι αντέδρασαν. Αρχισαν να τον αποδοκιμάζουν να φωνάζουν “ου, ου, ου”. Τότε ο Γερμανός με αφήνει και πιάνει μια μεγάλη πέτρα και την πετάει προς το μέρος τους. Πρόλαβα να φύγω»

είχε πει στα “Χ.Ν.” παλαιότερα η Άννα Ταπεινάκη-Λουπασάκη.

Αρκετοί από αυτούς τους αιχμαλώτους και πολλοί άλλοι που προσπαθώντας να αποδράσουν για τη Μέση Ανατολή πέρασαν από το σπίτι των Ταπεινάκηδων, τους δόθηκαν ρούχα και φαγητό και οδηγήθηκαν προς το βουνό, πέρασαν ξανά μετά τον πόλεμο. Τελευταίος ο Αλφ Σμίθαρντ, που τις συνάντησε τον Μάιο του 2004 63 χρόνια μετά. Πάντα όλα αυτά τα χρόνια αναζητούσε τα δύο κοριτσάκια που με κίνδυνο της ζωής τους, τους έφερναν φαγητό στην αιχμαλωσία...

“

Τρέχει η μαμά μου να ανοίξει, σηκωθήκαμε εμείς, ανοίγει η πόρτα και βλέπουμε ένα άνθρωπο ρακένδυτο, αξύριστο, με πληγές στα πόδια σε πολύ άσχημη κατάσταση. “Μανώλη ζεις!” ακούμε τη μάνα μας να λέει και καταλάβαμε ότι είναι ο μπαμπάς μας.

”

Αφιέρωμα στην Εθνική Επέτειο

■ Η καταγραφή της προφορικής ιστορίας

- Μνήμες Ανατολικοσελινιωτών από την έναρξη του Επους του Σαράντα (28/10/1940) και από τα απαίσιες μνήμες στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας (1944-45).

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ,
δάσκαλος - Λογγράφος

Το απόγευμα της 28ης Οκτωβρίου 1964 ύστερα από την καθιερωμένη σχολική εορτή της εθνικής επετείου, επέστρεφα από το γειτονικό χωριό Ροδοβάνι (του Δήμου Ανατολικού Σελίνου) όπου υπηρετούσα σαν δάσκαλος, στο χωριό μου, τον Καμπανό Σελίνου. Κρατούσα το μαγνητόφωνό μου, που το είχα χρησιμοποιήσει πιο πριν κατά την σχολική εορτή και θεώρησα σκόπιμο, μια κι είχα λευκή (άγραφη) μαγνητοταινία και βρισκονταν στο καφενείο οι πιο πολλοί συγχωριανοί, να συγκεντρώσω, επίκαιρα, τις αναμνήσεις των από τον πόλεμο του '40.

Αρχισα με το σκόπιμο ερώτημά μου, αλλά και ζωντανή απορία μου από τα παιδικά μου χρόνια:

«- Γιατί διαλέξατε, την αξέχαστη εκείνη μέρα και ώρα κι εννοούσα την Δευτέρα 28 Οκτ. 1940, γύρω στις 11.00 το πρωινό, κι ήμουν τότε οχτώ χρόνων συμπληρωμένων να πάρετε τον ανήφορο πεζοί για την Κάντανο, απ' όπου θα σας μετάφερναν με αυτοκίνητα στα Χανιά, να ντυθήτε φανιάρη, με το τραγούδι της στρατιάς»:

«- Μηνάς μου κόρη κι έρχομαι κι ίντα θα βάλω να 'ρθω...»

Να σημειώσουμε, πριν ακουστούν οι απαντήσεις των συγχωριανών μου, που είχαν επιστρατευτεί το '40, ότι εμείς στα χωριά του Ανατολικού Σελίνου, δεν είχαμε αυτοκινητόδρομο που να μας συνδέει με τα Χανιά ή την Κάντανο (πρωτεύουσα της επαρχίας). Ο δρόμος ανοίχτηκε πολύ αργότερα...

Κι οι συγχωριανοί μου, όσοι ήταν εδώ στο καφενείο, και που είχαν την τύχη να γυρίσουν από το Αλβανικό μέτωπο, με μια φωνή, αναθυμούμενοι την μεγάλη ώρα, απάντησαν: «-**Μα για την Ελευθερία, Δά-**

σκαλε, για την Πατρίδα, για τη Θυσία, αυτήν την "κόρη" εννοούσαμε!...» κι άλλο λόγο δεν μπόρεσαν, για ώρα πολλή, ν' αρθρώσουν, γιατί γινόταν κόμπος στο λαιμό τους και στέγνωνε το στόμα τους, ενώ αρκετούς είχαν πάρει τα δάκρυα, καθώς κι εμένα... Πέρασε κάποια ώρα... Παράγγειλα στον καφετζή να μας κεράσει όλους. Ηπιαμε, συνήλαθε, κάναμε ευχές κι αρχίσαμε... το έργο που προσωπικά εγώ είχα σχεδιάσει.

Την καταγραφή δηλ. των αναμνήσεων των συγχωριανών μας (επίκαιρα, σήμερα) που είχαν στρατευθεί και πολεμήσει στη Βόρ. Ηπειρο το '40 - '41 και στα Αλβανικά βουνά, και που είχαν την τύχη να γυρίσουν πίσω μετά την υποχώρηση, άλλοι τραυματίες, άλλοι με κρουοπαγήματα και φορτία κακουχιών, κι άλλοι χρόνια άρρωστοι, μα πάντως ζωντανοί.

Ανεκτίμητο και συγκλονιστικό θεωρούμε αυτό το υλικό. Πρώτα για τις ζεστές φωνές των συγχωριανών μας, που διασώθηκαν και γύρισαν, κι ύστερα για το ήθος και τον πολιτισμό που ακτινοβολούσαν οι ψυχές των, κι ας ήταν οι περισσότεροι ολιγογράμματοι άνθρωποι και προπάντων τέλος για την αμεσότητα και την πατριωτική θερμότητα του λόγου των, κι ας ήταν σήμερα, είκοσι πέντε χρόνια μετά... Κι ας μην τους αντάμειψεν ακόμη η Πατρίδα... Εκείνοι τόνιζαν: «**Εμείς για την Πατρίδα και για το "ίρτζι" μας εκάμαμε ό,τι κάμαμε, γιατί 'χαμε δασκάλους μας τσι προαπερασμένους μας και τσι γονιούς μας. Τίποτις άλλο!...**» Κι άρχισαν να μου διηγούνται:

Πρώτος πήρε το λόγο ο Χατζοκωστής, που μίλησεν έτσι:

«-Την Κυριακή βράδυ της 27ης Οκτωβρίου 1940 ήμασταν στα Τσισκοιανά (χ. του σημερινού δήμου Ανατολ. Σελίνου) στου Τζανοφτύχη του μοίραρχου της Χωρ/κής το γάμο. Με τ' αποδιαφωτίσματα της Δευτέρας 28 Οκτωβρ. 1940 κάποιοι σκαλίζανε το ραδιόφωνο. Τότες στα χωριά μας κι όχι σε όλα, είχαν ραδιόφωνο μόνο "προύχοντες". Κι ο γαμπρός που ήταν και μοίραρχος Χωρ/κής, είχε. Κάποια στιγμή, ακούμε να λέει:

«- Εδώ Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών. Αγαπητοί ακροαταί Καλημέρα σας...

Κώστας Γραμματόπουλος. Χρωμολιθογραφία 1940.

...Η άνανδρος Ιταλία εκήρυξεν τον πόλεμον κατά της Ελλάδας, από των πρώτων πρωινών ωρών της σήμερα. Μεταδίδομεν το πρώτον πολεμικόν ανακοινωθέν του Γ.Ε.Σ. έσως εξής: «Α Ιταλικοί Στρατιωτικά δυνάμεις, προσβάλλον από της 5.30 πρωινής της σήμερα, τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της Ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεροι δυνάμεις αμύνονται επί του πατριού εδάφους. Νύν υπέρ πάντων ο αγών».

...Το τι έγινε μέσα σε λίγα λεπτά δεν περιγράφεται. Ο γάμος που κείνα τα χρόνια κρατούσε τρεις και τέσσερις μέρες, μέσα σε λίγα λεπτά διαλύθηκε. Οι καλεσμένοι έτρεχαν για το Σταθμό Χωρ/κής Καμπανού για οδηγίες, πού πάνε; Πού παρουσιάζονται; Πώς φεύγουν για Κάντανο και Χα-

νιά. Σ' όλα τα σπίτια σκηνές που δεν περιγράφονται. Αποχαιρετίσματα. Δάκρυα. Ευχές. Και στις έντεκα το πρωί όλο "το αντιλόσι" του χωριού ήμασταν συγκεντρωμένοι στον άϊ Νούφρη, έτοιμοι για να οδοιπορήσουμε την ανηφόρα: Παρασκευή, Νεροπήγαδα, Σταυρό Κανιάνου, για να φτάσουμε στην ώρα μας στον αμαξωτό δρόμο και στην Υποδ/ση Χωρ/κής στην Κάνιανο...».

Κάθομαι, χρόνια τώρα, και μελετώ τις μαρτυρίες αυτές των συγχωριανών μου, απλών ανθρώπων της περιοχής μας, και εκτιμώ το μεγαλείο των. Παράλληλα εκτιμώ τη σημασία της επιτόπιας έρευνας και της καταγραφής της προφορικής Ιστορίας.

Πράγματι: Εκείνο το απόγευμα της 28ης Οκτωβρίου 1964 στο καφενείο του χωριού μας, συναντήθηκεν "η συλλογική μνήμη" με την "άμεση μαρτυρία", με τον αυτόπτη διηγούμενο μπρος στους συμπολεμιστές συγχωριανούς του, δεδομένα που είχαν ως αποτέλεσμα να φωτιστούν ιστορικά περιστατικά και συγκλονιστικά γεγονότα, άπλετα.

Με τέτοιου είδους καταγραφές, αφουγκραζόμαστε, καιρόμαστε, νοιώθουμε βαθύτερα τη γλώσσα του λαού μας, διαπιστώνουμε το ήθος των απλών ανθρώπων της συγκεκριμένης περιοχής και μπαίνουμε στην ψυχή των. Οι καταγραφές αυτές, με δεδομένη μάλιστα την απουσία επέμβασης του συλλογέα, κατά τις διηγήσεις των συγχωριανών του, αναδεικνύονται πολύτιμα ντοκουμέντα για τη συγγραφή της τελικής ιστορικής ύλης. Για την Ιστορία της περιόδου στην οποία αναφέρονται.

Αργότερα, τον Οκτώβρη του 1980, ήρθεν η σειρά των συνεπαρχιωτών μου ομήρων των στρατοπέδων συγκέντρωσης της Γερμανίας.

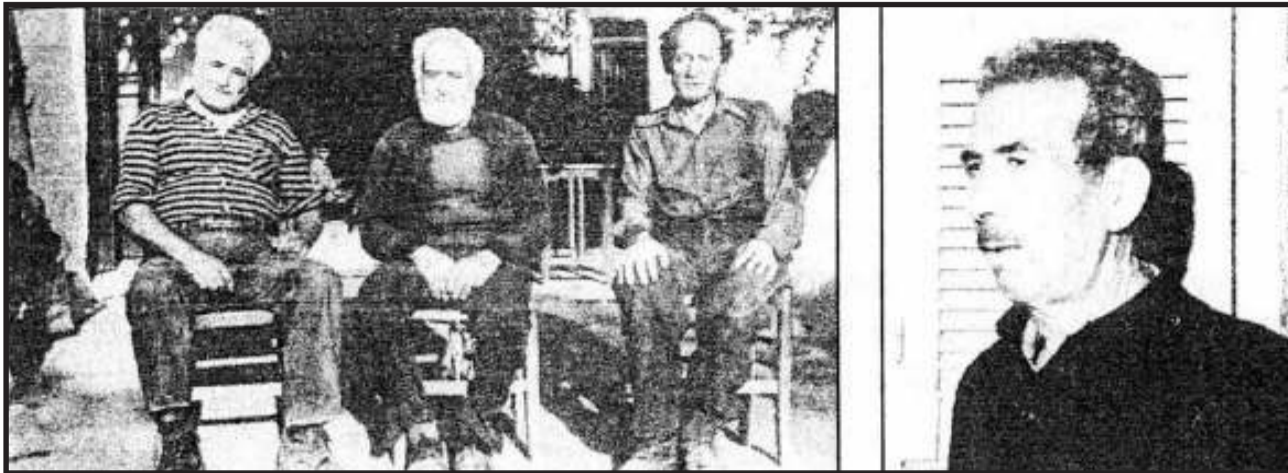
Προγραμματισμένα, ανηφόρισα από τον Καμπανό ως το ιστορικό χωριό Λειβάδα (της τέως κοινότητας Ροδοβανίου) και κατέλυσα στο καφενείο του Προκόπη Χατζημιχελάκη, ενός δηλ. από τους επιζήσαντες ομήρους των στρατοπέδων της Γερμανίας. Ειδοποιήσαμε μάλιστα και τους συγχωριανούς του ομοιοπαθείς τον Γιάννη Παπαδομιχελάκη και τον Ευτύχη Τσισκάκη.

Ύστερα από την απαραίτητα προκαταρκτική κουβέντα μας, ξεκινήσαμε την ηχογράφηση των συγκλονιστικών αφηγήσεων των. Είχαν θαρρείς διάθεση λύτρωσης από τις αναμνήσεις των, της όντως φρικτής ομηρίας των και εξομολογούνταν κι οι τρεις, παρουσία μάλιστα και των οικείων και των συγχωριανών των. Αναφέρθηκαν με κάθε λεπτομέρεια σ' όλα όσα τους συνέβησαν από το τραγικό βράδυ της σύλληψης των (10-2-1944) ως την ώρα της επιστροφής των, το φθινόπωρο του 1945.

Μίλησαν, με κάθε λεπτομέρεια, για τη σύλληψή των μεσάνυχτα μες από το σπίτι των, για την απάνθρωπη μεταφορά και τον στρατωνισμό των στις φυλακές της Αγιάς Χανίων, μέχρι να τους μεταφέρουν στην Ελευσίνα, στο Βελιγράδι, στη Γερμανία και να τους εξαποστείλουν στα απαίσια στρατόπεδα συγκέντρωσης ομήρων: Νταχάου, Αουσβιτς, Εμπενζέε, κ.λπ. Περιέγραψαν ημερήσια προγράμματα καταναγκαστικής εργασίας, συνθήκες διαβίωσης, βιώματα και πάθη των συγκλονιστικά, καθώς και πόσες αμέτρητες φορές τους άγγιξεν το χέρι του θανάτου...

Είχαν, ευτυχώς, την τύχη να επιζήσουν και να γυρίσουν πίσω στην Πατρίδα, στην Κρήτη, στη Λειβάδα, στους δικούς τους. Νοιώθουν πικρία και πόνο βαθύ για τους συνανθρώπους, τους δικούς, τους συγγενείς των που δε γύρισαν και κλαίνε γοερά, κλαίει κι ο Ευτύχης Τσισκάκης περιγράφοντάς μας το μαρτυρικό τέλος του πατέρα του αείμν. Γιώργη Τσισκάκη στο Νταχάου. Κι όλοι μας δεν έχομε χείλη να συνεχίσουμε...

Παρ' όλ' αυτά παίρνει κουράγιο ο Ευτύχης Τσισκάκης και μας λέει: «...ο αείμνηστος πατέρας μου Γεώργιος Εμμ. Τσισκάκης που ήμασταν μαζί, σηκώθηκε τη νύχτα, ήταν 20.8.1944 να πάει στο μέρος. Ο Γερμανός σκοπός τον κατασκότωσε στο ξύλο. Παραμορφωμένο τον μαζέψαμε. Το πρωί δεν είχε δυνάμεις να σηκωθεί, ούτε βέβαια και να πάει στη "δουλειά" που τον επέμεναν. Τότε τον πήγαν "στο νοσοκομείο", δηλ. στο κρεματόριο, όπου τον έκαψαν στις 26-

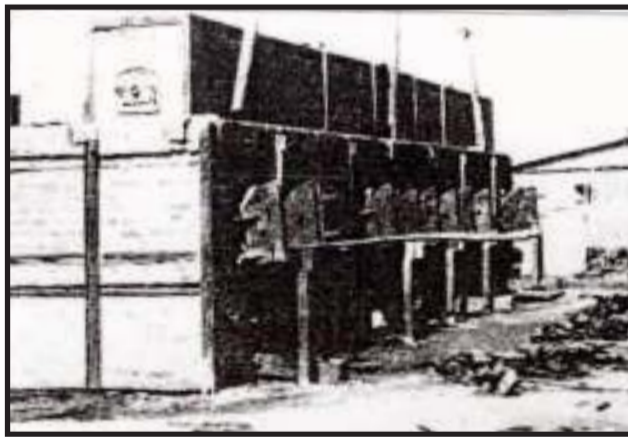

Όμηροι των στρατοπέδων της Γερμανίας, αφηγούνται τα πάθη των. Ευτύχης Γ. Τσισκάκης, Γιάννης Ν. Παπαδομιχελάκης και Προκόπης Π. Χατζημιχελάκης αείμνηστοι σήμερα. (Λειβάδια Ροδοβανίου, 20-1-1980).

Μιχάλης Στ. Κουλουρίδης (από την Αγία Ειρήνη Επανωχωρίου).

Η είσοδος του στρατοπέδου Auschwitz - Birkenau από το: "Der gelbe Stern" του C. Bertelsmann. 1978, σ. 141.

Τα κρεματόρια του στρατοπέδου Auschwitz - Birkenau από το: "Der gelbe Stern" του C. Bertelsmann, 1978, σ. 142.

8-1944...».

Κι ο Προκόπης Π. Χατζημιχελάκης, ο οποίος ζει τόσον έντονα σήμερα πάλι τα γεγονότα εκείνα, μας λέει: «...Το θάλαμο του Εμπενζέε όλο τότε θυμούμαι, γιατί ήμουν εκεί μαζί με πάνω από χίλιους τριακόσιους άλλους ομήρους και σε τρεις μέρες ζούσε από κάθε πέντε, ο ένας μας... Σκεφτείτε τι σημαίνει αυτό και τι γινόταν στον... νεκροθάλαμό μας. Το συστίτιο όσων φεύγανε για τον άλλο κόσμο, έμενε αζήτητο κι ο θάνατός μας ήταν αγκαλιαστός. Παγώνω, όσες φορές ξανάρχονται στη σκέψη μου εκείνες οι ώρες. Αναθυμούμαι πως η ζωή δεν είχε κανένα νόημα. Ας μας αποτελειώσαν, ευχόμασταν κάθε στιγμή... Μα πάλι, μια αχτίδα κουράγιου κάπου φώλιαζε. Θα ζήσουμε, άραγε, να ξαναδούμε γυναίκα, παιδιά, γονείς και σπίτι: Κι εγώ, ιδιαίτερα, που είχα αφήσει και μωρό παιδί, που το τελευταίο βράδυ μου (10-2-1944) στη Λειβάδα, στο σπίτι μου ήταν ανήσυχος και έκλαιγε όλη νύχτα και δε μ' άφησε να κλείσω μάτι, παρά τα κανάκια της μάνας του, θαρρείς και προμάντευε τα τραγικά επακόλουθα...»

Το συγκλονιστικό αυτό υλικό, το συνεπλήρωσα λίγο αργότερα και με τις μαρτυρίες του Μανόλη Γ. Δεκαβάλη,

του Μιχάλη Στυλ. Κουλουρίδη και του Θεωρή Κοκολάκη, όλων κατοίκων του Ανατολικού Σελίνου και το χρησιμοποίησα στις εργασίες μου: «Σελινιώτες, ήρωες της Μάχης της Κρήτης, στα στρατόπεδα συγκεντρώσεων της Γερμανίας» και στο μελέτημα "Ιστορική ρίμα της Κρήτης και Πόλεμος του Σαράντα", ενώ ετοιμάζεται η πλήρης δημοσίευση της ύλης αυτής που συλλέξαμε προ 25ετίας...

Τα τελευταία χρόνια, σε εκπαιδευτήρια της πόλης των Χανίων (κυρίως γυμνάσια - λύκεια) και με την ευκαιρία εθνικών επετείων, παρακλήθηκα να παρουσιάσω τμήματα του μαγνητοφωνημένου αυτού υλικού με παράλληλους σχολιασμούς και επεξηγήσεις μου. Παρατηρήσαμε όλοι και διαπιστώσαμε πόσο άμεσα λειτούργησαν αυτά τα ηχητικά ντοκουμέντα και πόσο θετικά συνέβαλαν για την παραπέρα μελέτη της ιστορικής αυτής περιόδου. Πολύτιμα ήταν στην επικοινωνία μας αυτή, με τη σημερινή μαθητιώσα νεολαία, και τα ντοκουμέντα (φωτογρ. υλικό, βιβλία, διαφάνειες, κ.λπ. σχετικά) που προμηθευτήκαμε κατά την επίσκεψή μας στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Αουσβιτς και Νταχάου πριν από λίγα χρόνια.

Ετσι συνοδέψαμε τις μαγνητοφωνημένες διηγήσεις - αναμνήσεις των τραγικών συνανθρώπων μας, με ανάλογο φωτογραφικό, εποπτικό υλικό, από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας των χρόνων εκείνοι, ώστε να μορφώνει πληρέστερη εικόνα και άποψη ο ακροατής ή ο μελετητής του υλικού αυτού.

Βεβαιότατα το έργο της συλλογής αυτού του είδους υλικού είναι και ψυχοφθόρο και καταπονεί τον συλλογέα του, αλλ' εφ' όσον πεποιθήσή του είναι ότι: η προσφορά του πρωτογενούς αυτού ιστορικού υλικού, για τις μέλλουσες γενεές είναι συνεισφορά εις την οικοδομή του ιστορικού οπλισμού των, τότε μόχθος, κόπος και τ' ανάλογα, δεν υπολογίζονται, γιατί το όφελος ασφαλέστατα υπερτερεί.

Κάποιες εμπειρίες από τη Γερμανική κατοχή

ΚΑΝΑΚΗΣ Ι.
ΓΕΡΩΝΥΜΑΚΗΣ

σε ένα σημείο και μας είπε: «Το βράντο ως εντώ όλα εντάξει, όχι ενάξει, όλα εργκάτες και επισιάτες ξύλο, μα πολύ». Ακόμα πχούνε στ' αυτιά μου αυτά τα ναζιστικά λόγια και τα γράφω επί λέξη όπως τα άκουσα πριν από 76 χρόνια.

Κάθε πρωί είχαμε τσάι και λίγο ψωμάκι, το μεσημέρι χόρτα ή όσπρια και λίγο ψωμάκι. Το βράδυ χόρτα ή όσπρια μα όχι ψωμάκι. Δεκαπέντε μέρες δε βγάλαμε τα στιβάνια μας και δεν αλλάξαμε ρούχα.

Τα βράδια την βγάζαμε ξαπλώνοντας πάνω σε κάποιον θάμνο. Τα μεσημέρια και τα βράδια, άμα βρίσκαμε καιρό, πηγαίναμε στις χαρουπιές και κόβαμε χαρούπια για να συμπληρώσουμε το σιτηρέσιό μας. Πέρασαμε πείνα και φάγαμε ξύλο σ' αυτή τη ναζιστική αγγαρεία. Κάποια φορά λαλούσα καροτσάκι μαζί με το φίλο μου Σπύρο από τον Καλλικράτη. Όταν δεν φαινότανε Γερμανός κοντά, ακουμπήσαμε για λίγο στα φορτωμένα καροτσάκια μας.

Δυστυχώς, εφάνηκε ξαφνικά ο Φρανς και ήρθε και μας έδειρε καλά και τους δύο. Ήτανε τέλη Σεπτεμβρίου του 1943. Στις 8-10-1943 που κάψανε τον Καλλικράτη εσκοτώσανε και τον καημένο αυτό τον φίλο μου τον Σπύρο, που μαζί, παιδιά ξυπόλυτα, γδούρικα, πεινασμένα, ιδρωμένα, μάς έδωσε και ξύλο ο ναζιστικός Φρανς.

Όταν μας πήγαιναν αγγαρεία, για να τους μεταφέρουμε εφόδια από τ' Ασκύφου στη Χώρα Σφακίων, εκάνανε πρώτα μεσημέρι στ' Ασκύφου και μετά φορτώναμε και φεύγαμε. Εμείς πηγαίναμε από εκεί που πετούσανε τα απορρίμματα και βρίσκαμε μεγάλα κονσερβόκουτα και πηγαίναμε άμα τέλειωνε το μοίρασμα του συσσιτίου τους και μας δί-

νανε περίσσειμα. Κάποια φορά ήταν νεροβοριάς, πολύ κρύο.

Ένα παιδί ξυπόλυτο, ορφανό, διότι ο πατέρας του σκοτώθηκε όταν έπεσε από το γρεμνό, όταν μάζευε δίκταμο, εστάθηκε στη μέση της αυλής και είπε στον Γερμανό που στεκότανε στην πόρτα: «Φιλ φούγκα φιλ κρύο, νιξ κούτ», ήξερε δυο - τρεις λέξεις γερμανικές: «Πολλή πείνα πολύ κρύο, δεν είναι καλά».

Ο Γερμανός εσυγκινήθηκε και πήγε και έφερε μια κουραμάνια και μας την μοίρασε. Υπήρχανε και φορές που κάποιοι Γερμανοί, ξεπερνώντας την πλύση εγκεφάλου που τους έκανε ο Φίρερ, επαρουσίαζαν ίχνη ανθρωπιάς. Θυμάμαι όμως ότι οι μεγάλοι τότε, άμα βλέπανε σε κανένα Γερμανό ίχνος ανθρωπιάς ελέγανε ότι «αυτός πρέπει πως είναι Αυστριακός».

“

«Το βράντο ως εντώ όλα εντάξει, όχι ενάξει, όλα εργκάτες και επισιάτες ξύλο, μα πολύ». Ακόμα πχούνε στ' αυτιά μου αυτά τα ναζιστικά λόγια και τα γράφω επί λέξη όπως τα άκουσα πριν από 76 χρόνια.»

”

Η πολύ αποφράδα ναζιστική κατοχή με βρήκε παιδί 13 ετών και μαντρατζάκι σε ένα ορεινό τυροκομείο, λίγες εκατοντάδες μέτρα ανατολικά του φαραγγιού της Ίμβρου, ενώ στη δυτική πλευρά αυτού του φαραγγιού, φάτσα από το τυροκομείο μας, για τρεις μέρες ήτανε εκεί το πεδίο της μάχης, από τη Μάχη της Κρήτης.

Εμείναμε στη μνήμη μου από τους Ναζι κάποιες πικρές αναμνήσεις: Επέρασα τρομερές λαχτάρες, επέρασα πείνες και υστερήσεις, έφαγα ξύλο, έκανα αγγαρείες και ετουφεκίσανε, οι υπερβάρβαροι, αγαπητούς μου ανθρώπους. Ας ασχοληθώ σήμερα με το κεφάλαιο αγγαρεία.

Το καλοκαίρι του 1941 εφτιάχνανε το φρούριο του Ακονέ και εργάστηκα και εγώ εκεί μα εκεί δεν δείξαν τον ναζισμό τους σε όλη του την έκταση.

Για τη μεταφορά εφοδίων από τ' Ασκύφου στη Χώρα Σφακίων, μάς παίρνανε αγγαρεία με τα “εζέλ” (τα φορτηγά ζώα).

Κάποια φορά είχανε φορτωμένα πορτοκάλια στο γαϊδουράκι του Μήτσου. Ο Μήτσος ετόλμησε και πήρε ένα πορτοκάλι για να το φάει, τον είδε όμως ο Γερμανός και πήγε και του το πήρε και το γύρισε στη θέση του και του έδωσε και δύο γερές κλωτσιές. Στο ίδιο δρομολόγιο, στου Μανούσου το γαϊδουράκι είχανε φορτωμένα σετζούκια.

Ο Μανούσος κατάφερε και έκλε-

ψε ένα και με σπαγκάκι το κρέμασε από μέσα από το σακάκι του και όπου τον βόλευε, έτρωγε μια δαγκανιά και το άφηνε πάλι να κρέμεται. Αυτός, πιο τυχερός από τον Μήτσο το έφαγε σαν νοικοκύρης.

Το 1943 μας πηγαίνανε με καράβι δεκαπενταμερίες και φτιάχνανε δρόμο από Μέλαμπες προς Αγία Γαλήνη. Όταν ήρθε ο Μπόκ στο συνεργείο μας και δεν έμεινε ικανοποιημένος από τη δουλειά που είχαμε βγαλμένη, επήρε το ραβδί του επισιάτη μας, του μπάρμπα Σπύρου, και τον έδειρε πρώτα αυτόν και μετά κατέβηκε στο συνεργείο και κρατώντας στο ένα χέρι το λούγκερ και στο άλλο το ραβδί, μάς έδειρε όλους με τη σειρά, και μετά μας έβαλε σαμαδούρα

Πώς αντιμετώπισε η Νέα Χώρα την κήρυξη του πολέμου το 1940

Η εργατοσυνοικία της Νέας Χώρας, ανταποκρίθηκε πρόθυμα στο προσκλητήριο σάλπισμα της Πατρίδας για την απόκρουση του φασίστα εισβολέα κατακτητή και τα στρατεύσιμα παλληκάρια της ωθούνε ο βαθύς πατριωτισμός και η ενδιαθέτη γνώση τους πως η προάσπιση της ζωής, της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας, της δικής τους και των αγαπημένων τους, ήταν ανάγκη επιτακτική. Νωπές εξάλλου ήταν οι μνήμες από τη συμμετοχή αρκετών απ' αυτούς στο αντιδικτατορικό κίνημα του Ιούλη του 1938, εναντίον της φασιστικής μεταξικής δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936, τα βιώματα του ταραχώδους Μεσοπολέμου, αλλά και οι διηγήσεις από τους παλαιότερους των απελευθερωτικών αγώνων και των εθνικών συμφορών.

Μετά τις 28 του Οκτώβρη προετοιμάστηκαν γρήγορα. Μερικές μέρες αργότερα μαζεύτηκαν στο Πεντάστρατο, στο πλάτωμα που σχηματίζουν στη συμβολή τους οι οδοί Σκίνερ, Βαλέστρα και η πάροδος της, σημερινή Στελ. Μακράκη. Κατά την αναχώρησή τους, ως αντίβαρο στην αβεβαιότητα και το δέος του πολέμου, αντέταξαν τραγούδια

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΓΙΩΡΓΟΣ
ΠΙΤΣΙΤΑΚΗΣ

Το Πεντάστρατο απ' όπου ξεκίνησε η πομπή για το Μέτωπο. (Συλλογή Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χανίων)

και γλέντια. Οι μαρτυρίες δύο αντιστασιακών Νεοχωριτών, του Νίκου Μαρκάκη και του Γιώργου Χριστοδουλάκη που καταγράφηκαν το 2008 και περιλαμβάνονται στο βιβλίο “Η αλίβρεκτος Νέα Χώρα”, έχουν ως εξής:

Νίκος Μαρκάκης: «Τους νέους που αναχωρούσαν για το Μέτωπο συνόδευαν οι συγγενείς και οι φίλοι με ζυ-

γίες και όργανα. [...] Στο δρόμο που πηγαίνανε να μπούνε στα καράβια, είχανε λύρες και κανόνια και χαλούσε ο κόσμος [...] Στους οργανοπαίχτες συμπεριλαμβάνονταν οι: Γαλάνης, Μπελεμπές, Ναύτης».

Γιώργος Χριστοδουλάκης: «Οι καμπάνες σημάνανε πως κηρύχτηκε ο πόλεμος. Ο κόσμος ρωτούσε, φώναζε... Στην πλατειούλα εκεί που ήτανε το τσαγκάρικο (στο Πεντάστρατο), είχανε μαζευτεί άντρες, γυναίκες. Έτρεξα κι εγώ με τη μάνα μου. Ο αδερφός της ο Νίκος ο Κατανάκης ήταν να πάει στο στρατό. Τον βρήκε εκεί. [...] Ο Ναύτης με τον Γαλάνη παίζανε χορούς, τραγουδούσανε, ο κόσμος ενθουσιαζότανε... Θα νικήσουμε, Αντε στο καλό αδέρφια... Φωνές...»

Και με τα βιολιά και τα λαγούτα ξεκινήσαμε. Απ' όσο θυμάμαι φαντάροι πήγαιναν καμιά δεκαριά. Οσο πηγαίναμε πάνω προς την

Αγορά μαζευότανε περισσότερος κόσμος. Ερχότανε και άλλοι. Από το Συνοικισμό, από το Βαρούσι. Κι εφωνάζανε, εφωνάζανε... Ήταν μαζί κι αυτοί που είχαν συμμετάσχει στο αντιδικτατορικό κίνημα του 1938 και που μόλις είχαν βγει από τη φυλακή της Πύλου. [...].

Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ

Η πρώτη μέρα τση γνωριμίας μου με τον πόλεμο του 1940

Ήτανε μια ηλιόλουστη φθινοπωρινή μέρα και κεινηνά. Λιγοστά 'τανε βέβαια τα εικοσιτετράωρα απούχανε περάσει από τοτεσάς απού η Ελληνική Ψυχή είχε βροντοφωνάξει το Ιστορικό ΟΧΙ, κι ακλούθηξε το στρατιωτικό ανακοινωθέν απ' ακούστηκε από το ραδιόφωνο με τη γλαφυρή και κρυστάλλινη φωνή του εκφωνητή "Αι ημέτεροι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους" κι είχε προκαλέσει ρίγη συγκινήσεως στο' ακροατές του.

Παντού απλώνουντανε η συνηθισμένη καθημερινή πουχία τουτνηνά την ημέρα. Ήτανε η γι εποχή βέβαια απου οι βοές ήτανε ασυνήθιστες σε τουτονέ το τόπο. Και οι μόνες απου εγροικούντανε σαν ήτανε ευνοϊκός ο καιρός, ήτανε οι σειρήνες τσ' ελαιουργίας, απου ειδοποιούσανε την αρχή και το τέλος τσ' εργασίας και τω παποριώ, όντεν ήρχουντανε από το Πειραιά στη Σούδα, γή όντεν εφεύγανε, κι η καμπάνα τσ' εκκλησίας μας, πρωί και απόγευμα απου ειδοποιούσε τα σκολιαρούδικα για να πάνε στο σκολειό.

Τουτονά το πρωινό εγροικούντανε μόνο οι τρουλίτες απου επεταρίζανε στα γύρω κλαδερά και τραγουδούσανε τσοι δικούς τωνε σκοπούς κι οι γι ελιές απου εμάδιε η μάνα μου που ετραβαγιάρανε πέφτοντας τα σκαλοπάθια του τριποδιού. Παραδίπλα ο αφέντης μου, εμάδιε και κείνος τσοι χαμπλές φούντες κι ετραγουδιε κατά το συνήθιο ντου πότε μαντινάδες, πότε ριζίτικα και πότε τον Ερωτόκριτο όπως εκάνανε ούλοι κεινονά το καιρό, γυναίκες κι άντρες, την ώρα τση δουλειάς. Και για να ξεκαθαρίσω, για όσους παραξενευτούνε κι αναρωτηθούνε γιάειντα τσοι μαδιούσανε και δε τσοι ραβδίζανε τσ' ελιές, όπως τσοι τωρινούς καιρούς. Γιατί τσοι περασμένους χρόνους, το λάδι ήτανε το χρυσό μαζούλι των ανθρώπων και τα ελαιόδεντρα τα βαγιοκλαδίζανε, γι' αυτό κι είχανε σχεδόν κάθε χρόνο ελιές. Γιατί δε τα μισερώνανε με τα ραβδιά, τσοι ντέμπλες, και τα μηχανάκια, όπως κάνουνε τουτουσές τσοι καιρούς τση βιασύνης. Εγώ τουτνηνά την ώρα, μ' ένα γαλατοκούτι για καλαθάκι, έκανα πως εμάζωνα τσ' ελιές απου επέφτανε όξω από τσοι παλέτες. Άξαφνα θωρώ τον αφέντη μου ν' αφήνει τη φούντα απου εμάδια και λέει: «Μωρέ αεροπλάνα γροϊκώ!». Και γνοιασμένος εγάηρε όθε το βοριά κι έκανε πλιοκάλυβο με τη χέρα ντου κι εστράφαινε στον ουρανό. Τοτεσάς άφησα κι εγώ το γαλατοκούτι με τσ' ελιές παραξενεμένος κι επήγα κοντά του, κι αρχίνιξα κι εγώ να στραφαιίνω τον ουρανό. Η γι αλήθεια είναι πως δεν επρόλαβα να ξανοίξω καλά καλά τον ουρανό, κι ακουστήκανε κανονιές. Ήτανε τ' αντιαεροπορικά π' απολεμούσανε να των ανακόψουνε τη πορεία ντων όθε το φονικό ντωνε προορισμό. Εγώ τουτνηνά την ώρα, εσοντήρωνα τα νεφαλάκια απου εσηματίζοντανε στον ουρανό από τσ' εκρήξεις. Κι η μάνα μου με τραβόσερνε ν' ασκιάξω σε κιανένα δέντρο για να με προστατέψει από τα βλήματα. Ωστόσο είχανε πρεμαζωχτεί κι άλλοι χωριανοί από τα γύρω λιόφυτα. Κι εγροίκουνα και λέγανε για το πόλεμο απού μας εκήρυξε η Ιταλία. Τ' αεροπλάνα εσυνεχίσανε ανενόχλητα τη πορεία ντωνε όθε τη χώρα, γιατί τα αεροπλάνα ήταν σε μεγάλο ύψος και δεν εκιντυνεύανε πρέπει από τ' αντιαεροπορικά μας. Και σαν εφτάξανε στον προορισμό ντωνε εξεφορτώσανε τσοι φονικές τωνε

μπόμπες σε διάφορα σημεία των Χανιών. Απόκεια κι ύστερα, εγροίκουνα τον αφέντη μου ν' αναρωθιέται απομοναχός του ποια να 'τανε τ' αποτελέσματα από το βορβαδισμό. Γι' αυτό κι όταν εσκολάσαμε επέταξε τα ελιδόρουχα βιαστικά και πήρε το δρόμο για τη χώρα, με τα πόδια φυσικά.

Η μάνα μου, εσυνέχιζε να μπαινοβγαίνει στο σπίτι για να ετοιμάσει το δείπνο μας και να κάμει όσες δουλειές προλάβει από τσοι πολλές απού ήτανε ακάματες, λόγω τσ' ολοήμερης απουσίας τση στο' ελιές. Όταν εγάηρε ο αφέντης μου από τη χώρα, εμείς εκαθουμέσανε στο τραπέζι για να δειπνήσουμε. Το ταπεινό λυχναρακι εφώτιζε τα γεμάτα από αγωνία και περιέργεια πρόσωπά μας. Η γι αγωνία μας όμως εμεγάλωσε σαν εμπήκε μέσα ο αφέντης μου, απου ήτανε ολοφάνερα ζωγραφισμένη στη μούρη ντου η στενοχώρια.

Τα χαμπέρια ήτανε τραγικά. Στο Μεϊντάνι και στη Σταφιδική, περιοχές τω Χανιώ, ήτανε σκοτωμένοι άνθρωποι και σπύθια μεσοβουλισμένα από το βορβαδισμό. Τουτανά ήτανε τα πρώτα μου ακούσματα για τον Πόλεμο του 1940. Γιατί αποκειά κι ύστερα, οι γι εμπειρίες και τα ακούσματά μου κάθε μέρα και πληθαίνανε. Γιατί από ταχιά κιόλας, η μάχιμοι χωριανοί επιστρατεύοντανε, το χωριό άδειαζε από τσ' άντρες. Οι γι αρραβωνιαστικές εκωρίζανε από τσ' αρραβωνιαστικούς των. Οι χαιράμενες από τσ' άντρες τωνε, τα κοπέλια από τσ' αφεντάδες τωνε, οι γι αδερφές από τσ' αδερφούς κι οι μανάδες από τσοι γιους τωνε. Οι γυναίκες εφορτώνοντανε εδά μπλιο τσοι πολυφορτωμένους ώμους τωνε και τσ' αγροτικές υποχρεώσεις των αντρώ. Κι αναζητούσανε να πάρουνε θάρρος, δύναμη, παρηγοριά κι ελπίδα τσ' αργαδινές από τα 'κονοστάσια τω σπιθιώ ντωνε. Γι' αυτό κι άφτανε από νωρίς τα καντηλάκια τωνε κι εθυμιάζανε κιόλας. Κάθε σούρουπο εσωριάζοντανε στο παραθύρι του καφενέ για ν' ακούσουνε, γροϊκάς, τα νέα από το ράδιο. Κι ύστερα αναρωτούσε η μια την άλλη είντα κατάλαβε. Τα πρωινά επολιορκούσανε το ταχυδρόμο, τον κυρ Νίκο, απου επέρνα βιαστικά για να προλάβει για να πάει και στ' άλλα χωριά, και τσ' ενημέρωνε συνήθως απ' αλάργο, με το χαρακτηριστικό, «τίποτα - τίποτα».

Ετσα επερνούσανε οι μέρες κι οι βδομάδες. Με αγωνία, σειρήνες, αεροπορικές επιδρομές, κιντόνους και κακά χαμπέρια, απόκεια κι ύστερα. Ωστενά πούρθε η γι οπισθοχώρηση. Κι ήρθανε, όσοι 'ρθανε, γιατί πολλοί εθαφτήκαν εκειά τσοι παγωμένους τόπους τσ' Αλβανίας, μαζί με τα όνειρα και τσ' ελπίδες τωνε για πάντα. Τοτεσάς τσ' ώρες περνοδιαβαίνω με τη σκέψη μου τσ' αγνώστους για μένα τόπους τση Θυσίας σας και καταθέτω τη μεγάλη μου ευγνωμοσύνη και

τον απέραντο σεβασμό μου στη μνήμη σας, πανάξιοι Ηρωες τση πατρίδας μας, απου εύχομαι να είναι αιωνία.

Από τσ' αποδέλοιπους από εγλυτώσανε από τσοι κιντόνους του μετώπου, εμαθαίναμε τσοι ταλαιπωρίες, τσοι κακουχίες και τα βάσανά ντωνε. Κι όμως κάθε φορά απου εγροϊκούσανε για το Επος τσ' Αλβανίας, εχαμογελούσανε ικανοποιημένοι απού ήτανε παρόντες και κείνοι σε τουτονά τον αγώνα. Ο συγχωρεμένος αφέντης μου ως και τα βαθιά ντου γεράματα, κάθε φορά απου εγροϊκα για τουτονά το πόλεμο ανατράνιζε κι ήλεγε με ιδιαίτερο ρητορικό ύφος το τραγουδάκι ντου: «Στη Τρεμπεισίνα έφταξε η 5η Μεραρχία/ κι εκειά τηνε δείξαμε τση Κρήτης την αξία», κι εχαμογέλα ικανοποιημένος, γιατί 'κείνος είχε κάμει το καθήκο ντου προς τη πατρίδα. Μπορεί βέβαια να 'τανε άδικη η γι εισβολή τση πολιτισμένης Ευρώπης κατά τση πατρίδας μας. Μα εξίσου επιβεβλημένο ήτανε το Ηρωικό ΟΧΙ απού εβροντοφώνανε σύσσωμος ο ελληνικός λαός. Οι συνέπειες και οι θυσίες μεγάλες κι οι εμπειρίες πολλές. Κι όμως οι δυνατοί τση γης συνεχίζονε να επιβάλλουνε την ειρήνη διά των όπλων. Είναι η αλήθεια πως τα τελευταία χρόνια η γι ανθρώπινη υποκρισία και το θράσος προβάλλονται σαν αρετές.

Θεέ μου βλέπε μας το νου μας.

Ώρα καλή σας αναγνώστες και αναγνώστριές μου

Το γεροντάκι

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- Ακλούθηξε = Ακολούθησε
 Τρουλίτης = Μικρό πουλί φαιόχρωμο με τρουλί (λοφίο) στο κεφάλι
 Κλαδερό = Θαμνώδεις εκτάσεις
 Τραβαγιάρω = Κάνω φασαρία
 Μαζούλι = Εισόδημα
 Μιστρώων = Τραυματίζω
 Ντέμπλα = Μακρύ ξύλο για το ράβδισμα των δέντρων
 Αφέντης = Ο πατέρας
 Γροϊκώ = Ακούω
 Εγάηρε = Εγύρισε
 Οθε = Προς
 Ηλιοκάλυβο = Προστάτευε με το χέρι ντου τα μάτια του από τον ήλιο
 Στραφαιίνω = Κοιτάζω
 Ξανοίγω = Κοιτάζω
 Απολεμώ = Προσπαθώ
 Ταχιά = Αύριο
 Χαιράμενες = Παντρεμένες
 Εδά μπλιο = Τώρα πια
 Ανατράνιζε = Ανασηκώνοντανε

Η τραγική μοίρα των γυναικόπαιδων του Λιβαδά

«Η μάνα σφίγγει τα παιδιά σφιχτά στην αγκαλιά της γιατί 'ναι χρόνοι δίσεχτοι και τρέμει μην τα χάσει»

■ Κατά την πυρπόληση του χωριού στις 29/9/1943

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝ. ΣΕΙΡΑΔΑΚΗΣ

“...πυκνές φλόγες και καπνοί ξεπετάγονταν από τις πόρτες και τα παράθυρα των σπιτιών μας, έγλυφαν τους τοίχους και ανέβαιναν ως τα ουράνια. Κόποι και ιδρώτας πολλών χρόνων γίνονταν σε μια στιγμή παρανάλωμα φωτιάς και ολέθρου...”

κλοιό ένα τουλάχιστο παιδί της, για να μην ξεκληριστεί, όπως έλεγε, ολόκληρη η οικογένειά της.

Με τη βοήθεια του Νίκου Παπαγρηγοράκη κατόρθωσε να βγάλει έξω από το γερμανικό στρατόπεδο εμένα. Ετσι εγώ, στάθηκα πιο τυχερός αφού η αιχμαλωσία μου σταμάτησε στη Σούγια, σε αντίθεση με τα αδέρφια μου και τα άλλα παιδιά του χωριού που τα οδήγησαν στις φυλακές της Αγιάς.

Διερωτώμαι ποιες διεφθαρμένες και δειστραμμένες συνειδήσεις οργάνωσαν και εκτέλεσαν τέτοιο σωματικό και ψυχικό μαρτύριο σε βάρος γυναικόπαιδων.

Πόσο αρρωστημένα ήταν αυτά τα μυαλά που απειλούσαν με ομαδική εκτέλεση διά βομβαρδισμού ή με κάψιμο γυναίκες και παιδιά τα οποία, κατά τεκμήριο, δεν είχαν καμιά δυνατότητα άμυνας και αντίστασης εναντίον τους.

Δεν είναι αυτό άραγε έγκλημα πολέμου ή καλύτερα δεν είναι έγκλημα κατά της ανθρωπότητας;

Αλήθεια ποιος τιμωρήθηκε γι' αυτά τα ολοκαυτώματα των χωριών μας; Ποιος απολογήθηκε για το αθώο αίμα της Αμαλίας, της Μαίρης και των άλλων θυμάτων της γερμανικής θηριωδίας;

Ποιος λογοδότησε και ποιος πλήρωσε για τις αμέτρητες υλικές καταστροφές στα χωριά και στις πόλεις της Ελλάδας;

Ολα θυσία στο βωμό και στις σκοπιμότητες της διεθνούς πολιτικής και διπλωματίας...

σαμε πάλι πίσω στον πρώτο όροφο από τον ίδιο δρόμο. Εν τω μεταξύ η κατάσταση της πληγής της Μαίρης ήταν πολύ άσχημη και η πρόχειρη επίδεση που της έκαναν δεν σταμάτησε την αιμορραγία.

Το απόγευμα της τρίτης ημέρας μάς έβαλαν στο δρόμο για τη Σούγια. Η άτυχη Μαίρη, εξαντλημένη από την αιμορραγία, δεν μπορούσε να περπατήσει. Ένας Γερμανός τη λυπήθηκε και θέλησε να της φέρει ένα γαϊδουράκι να καθίσει. Όμως ένας δεύτερος, πιθανότατα γκεσταμπίτης, έσπρωξε βίαια τον πρώτο, τον έριξε κατά γης και αμέσως έσυρε το πιστόλι του, το ακούμπησε στο σαγόνι της τραυματισμένης Μαίρης, την πυροβόλησε εξ επαφής και την εκτέλεσε.

Εν τω μεταξύ πυκνές φλόγες και καπνοί

ξεπετάγονταν από τις πόρτες και τα παράθυρα των σπιτιών μας, έγλυφαν τους τοίχους και ανέβαιναν ως τα ουράνια. Κόποι και ιδρώτας πολλών χρόνων γίνονταν σε μια στιγμή παρανάλωμα φωτιάς και ολέθρου. Από την πλατεία της Κείθε Βρύσης ξεκινήσαμε για τη Σούγια. Μας συνόδευαν πολλοί και βαριά οπλισμένοι Γερμανοί. Περνώντας έξω από το δάσος “Μαχιά” μας απείλησαν ότι θα μας βάλουν μέσα και θ α μας κάψουν ζωντανούς!

Σε λίγο φτάσαμε στη Σούγια. Εκεί μας έκλεισαν σε ένα περιφραγμένο στρατόπεδο και μας φρουρούσαν πάνοπλοι Γερμανοί. Η μητέρα μου είχε μαζί της και τα πέντε παιδιά της. Πίστευε, όπως και όλοι, ότι μας πήγαιναν για εκτέλεση. Προσπάθησε να βγάλει έξω από τον

Στο κείμενο αυτό θα περιγράψω την τραγική ιστορία των γυναικόπαιδων του Λιβαδά κατά την ημέρα της πυρπόλησής του στις 29-9-1943.

Τονίζω ότι η περιγραφή μου στηρίζεται σε προσωπικά βιώματα τα οποία αποκόμισα σαν ένα από αυτά τα παιδιά αλλά και στα λεγόμενα της αείμνηστης μάνας μου, της Σεραδοκωστίνας, η οποία έζησε από πρώτο χέρι και στην πρώτη γραμμή τούτη την τραγική ιστορία.

Έχουμε και λέμε λοιπόν:

Επιμερώματα 29 Σεπτεμβρίου 1943... Μόλις ξυπνήσαμε καταλάβαμε ότι το χωριό ήταν μπλοκαρισμένο από όλες τις μεριές. Σε λίγο εμφανίστηκαν τρία αεροπλάνα κάθετης εφόρμησης, τα φοβερά “Στούκας”, που αμέσως άρχισαν να εφορμούν σαν γεράκια προς το χωριό και να το βομβαρδίζουν ανελέπτα.

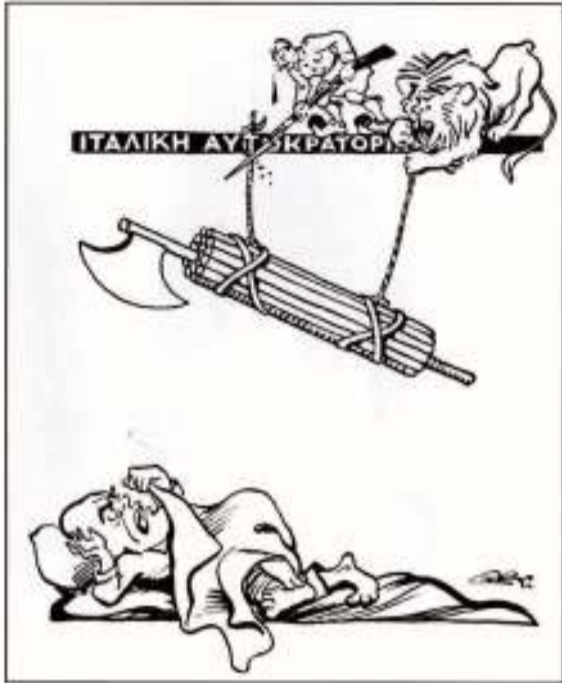
Κλειστήκαμε στα σπίτια μας. Τρομακτικοί κρότοι ακούγονταν από τις βόμβες που έσκαγαν. Τα σπίτια έτρεμαν συθέμελα, τα τζάμια έσπαζαν με θόρυβο και τα Στούκας, σαν δαίμονες της κόλασης, συνέχιζαν για ώρες το δολοφονικό τους έργο.

Σε λίγο ο βομβαρδισμός σταμάτησε και οι Γερμανοί όρμησαν προς τα σπίτια και με φωνές και κλωτσιές μας έβγαλαν έξω και μας έκλεισαν στο “Τηλέφωνο”. “Το Τηλέφωνο” ήταν ένα ακατοίκητο σπίτι που χρησίμευε ως αποθήκη ζωοτροφών και όφειλε το όνομά του στο γεγονός ότι εντός αυτού λειτουργούσε το μοναδικό τηλέφωνο του χωριού. Αμπάρωσαν τις πόρτες και τα παράθυρα και έβαλαν φρουρούς με πολυβόλα γύρω από το σπίτι. Υστερα άρχισαν μίαν άγρια λεπασία των σπιτιών του χωριού διαρπάζοντας ό,τι πολύτιμο υπήρχε σε αυτά.

Στη συνέχεια επιδόθηκαν σε έναν άγριο ψυχολογικό πόλεμο εναντίον μας. Μας είπαν ότι θα βομβαρδίσουν “το Τηλέφωνο” για να μας σκοτώσουν ομαδικά! Ετσι όταν ακούσαμε πάλι το μούγκρισμα των στούκας πιστέψαμε πως ήλθε το τέλος μας. Σαν από ένστικτο ορμήσαμε προς την “λεμπάρτα” και βρεθήκαμε όλοι μαζί στο ισόγειο. Ξαφνικά στο παράθυρο του ισογείου εμφανίζεται ο γερμανός φρουρός με το όπλο στο χέρι και αρχίζει να πυροβολεί στο σωρό. Εδώ σκοτώθηκε επί τόπου η Αμαλία Νικ. Τσουρή 14 χρόνων και τραυματίστηκε θανάσιμα η Μαίρη Χαραλ. Σεραδάκη, 16 χρόνων, την οποία οι Γερμανοί εκτέλεσαν την επομένη στην πλατεία της “Κείθε Βρύσης”. Έτσι “Το Τηλέφωνο” έμεινε μέχρι σήμερα στη μνήμη των μεταγενέστερων ως εμβληματικό σημείο του Λιβαδά, σύμβολο μαρτυρίου και θυσίας των Λιβαδιανών, που καθαγιάστηκε από το αίμα των δύο αθώων κοριτσιών.

Μπροστά σε αυτόν τον κίνδυνο γυρί-

Ο πόλεμος με τα μάτια των σκιτσογράφων της εποχής

Η Δαμόκλειος σπάθη!

Ν. Καστανάκης

— Έχασα το ζθικόν μου...

Σταμάτη Πολενάκη

Ανωνύμου, δημοσιευμένη στο "Ελληνικόν Μέλλον".

Ή Ψευδοναπολέων

Ψευδοναπολέων - Ανώνυμου Ακρόπολις 30/10 1940.

Ο Ντούτσε προς τον Μπαντόλιο

-Τώρα στρατάρχα που εφάγατε τα τσαρούχια στο κεφάλι, πάρτε και τα παπούτσια στο χέρι.

Βλασσόπουλος

Ο Νέρων του 20ου αιώνα.

Λυδάκης

Τα Ελληνικά στούκας

Παυλίδης

Η πρώτη ψυχρολουσία

Τερζόπουλος

"Πρόελαση προς Αλβανία", δημοσιευμένη στην "Daily Mail" από τον Illingworth.

Μετά την κατάληψιν της Κορυτσάς

Ανώνυμου - Ασύρματος 23/11/1940

ΓΙΩΡΓΟΣ Γ.
ΠΙΤΣΙΤΑΚΗΣ*
pitsitakisg@gmail.com

1943: Η 28η Οκτωβρίου στα “Ελεύθερα Νειάτα” της Π.Ο.Ε.Ν.

Μετά το τέλος της ηρωικής μάχης της Κρήτης τον Μάη του 1941 και την κατάληψη της από τους Ναζί, η αντίσταση στο νησί οργανώνεται με πυρετώδεις ρυθμούς. Στις 15 ή 16 Ιουνίου 1941 στο χωριό Μάραθος Ηρακλείου σε μια απόκρημνη σπηλιά στο φαράγγι του χωριού, πραγματοποιήθηκε σύσκεψη ανάμεσα στην ομάδα των δραπειτών εξόριστων κομμουνιστών της Γαύδου (μεταξύ αυτών ήταν οι Λεωνίδας Στρίγγος, Μήτσος Βλαντάς, Μάρκος Βαφειάδης, Μιχάλης Κλιάνης [κουμπάρος], Γιώργης Κοντοκώτσος, Γιάννης Λαθουράς, Αντώνης Δουραχάλης κ.ά.) και την αντίστοιχη ομάδα της Φολεγάνδρου στην οποία συμμετείχαν οι Νίκος Μανουσάκης, Στέργιος Αναστασιάδης, Μιχάλης Βιτσαξάκης και Ευθύμης Μαριακάκης.

Η Πεντάδα των Ιδρυτικών μελών της Π.Ο.Ε.Ν.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΙΧΕΛΙΟΥΔΑΚΗΣ
(από τη συλλογή του Π. Μιχελιουδάκη)

ΑΡΤΕΜΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
(από τη συλλογή της οικ. Παπαδάκη)

ΜΙΜΗΣ ΛΙΟΝΑΚΗΣ
(από τη συλλογή της οικ. Λιονάκη)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΝΤΟΚΩΤΣΟΣ
(από το αρχείο της επιτρ. περ. Κρήτης του ΚΚΕ)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΜΗΣ
(από τη συλλογή του Γιώργου Κουμή)

Στη σύσκεψη αυτή αφού εκτιμήθηκαν ως σωστές οι αποφάσεις της προηγούμενης σύσκεψης της 28 του Μάη, για την ίδρυση του Π.Α.Μ. κ.ά., αποφασίστηκε ακόμη η οργάνωση της νεολαίας σε μια πλατιά αντιφασιστική, αντιστασιακή οργάνωση στην οποία έπρεπε να στρατευτούν όλοι οι νέοι και νέες της Κρήτης χωρίς καμιά διάκριση ιδεολογική, πολιτική, θρησκευτική ή άλλη. Την οργάνωση αυτή ονόμασαν Παγκρήτια Οργάνωση Ελεύθερων Νέων (Π.Ο.Ε.Ν.) και όρισαν για όλη την Κρήτη Γραμματέα της τον Γιώργη Κοντοκώτσο [1].

Στα τέλη του φθινοπώρου του 1941, από μίαν ομάδα νέων κι έναν ενήλικα, ιδρύθηκε στα Χανιά η Π.Ο.Ε.Ν. Την πρωτοβουλία ίδρυσης παίρνει ο Αρτέμης Παπαδάκης που είναι ήδη στέλεχος της Οργάνωσης Κομμουνιστικών Νεολαίων Ελλάδας (ΟΚΝΕ). Για την ίδρυση της ΠΟΕΝ ο αντιστασιακός Παύλος Μιχελιουδάκης αφηγείται [2]: «[...] Έτσι αποφασίσαμε να φτιάξουμε την Παγκρήτια Οργάνωση Ελεύθερων Νέων. Αυτή η οργάνωση πρέπει να έγινε, κατά την άποψη τη δική μου, κατά τα τέλη του '41. Θυμάμαι

την πρώτη ιδρυτική συνέλευση της ΠΟΕΝ που έγινε στο σπίτι μου [3]. Η αδερφή μου – μικρό κοριτσάκι τότε – κρατούσε τις τσίλιες. Μαζευτήκαμε: ο Μίμης ο Λιονάκης, σπουδαστής της Ανωτάτης Εμπορικής (εξετελέσθη από τους Γερμανούς σαν Ποενίτης, ήταν το πρώτο μας θύμα), ο Γιάννης ο Κουμής δικηγόρος τώρα. Επειδή ήταν ο μεγαλύτερος στην ηλικία από εμάς, τον είχαμε ανακηρύξει Πρόεδρο. Γραμματέας ήταν ο Λιονάκης. Επίσης εκεί ήταν ο Αρτέμης ο Παπαδάκης, ο οποίος είχε επαφή από τότε με το Κόμμα. Ήταν κι ένας Τσάπας ή Τσαπάκης, ο οποίος – δε με βοηθά η μνήμη μου απόλυτα – πρέπει να ήταν αυτός που προηγήθηκε από την πλευρά του Κόμματος, εκτός κι αν ήταν ο Κοντοκώτσος [4]. Κι εγώ φυσικά [...]». Για την ίδρυσή της υπογράφηκε ένα «πρωτόκολλο τιμής». Η ΠΟΕΝ εξαπλώνεται και δημιουργεί πυρήνες και οργανώσεις αρχικά στην ύπαιθρο του ν. Χανίων. Γρήγορα υπερέβη τα όρια του νομού Χανίων. Απλώθηκε και δραστηριοποιήθηκε σ' όλη την Κρήτη συμβάλλοντας στην ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση – αντιστασιακή πολιτική και πολιτιστική – του

Σκίτσο της ΠΟΕΝ από τα “Ελεύθερα Νειάτα”

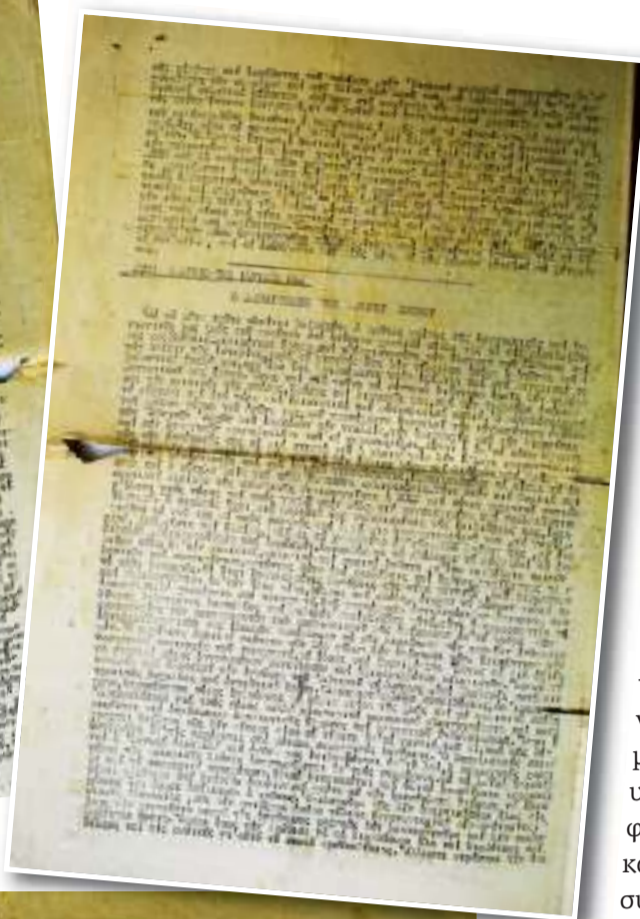
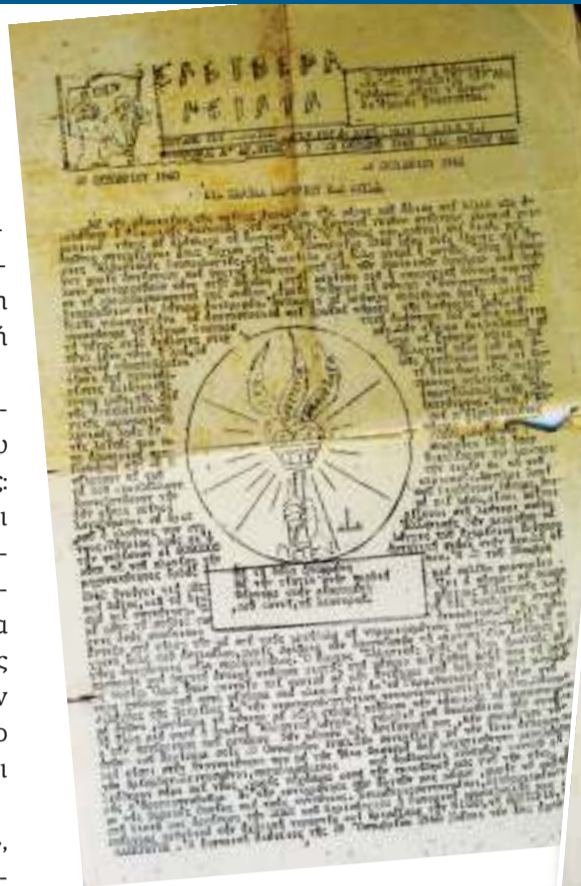
μεγάλου μέρους της Νεολαίας των πόλεων και της υπαίθρου στην Κρήτη. Μια από τις δράσεις της ήταν η έκδοση και κυκλοφορία παράνομα των εντύπων, στα Χανιά «Ελεύθερα Νειάτα» και «Ελεύθερη Κρητικοπούλα» και στο Λασιθί «Η Φωνή των Νέων».

Το πρώτο φύλλο των «Ελευθέρων Νειάτων» κυκλοφόρησε στις 2 Φεβρουαρίου του 1943 και όπως γράφει στο κύριο άρθρο της: «Μέσα στη βαρβαρότητα, τη σκλαβιά και την Εθνική εξόντωση. Μέσα στο μεσαιωνισμό, στο σκότος, τη διαφθορά και την ατίμωση που σκορπά η φασιστική πανούκλα στον τόπο μας, έρχεται η εφημερίδα μας σαν φωτεινός Φάρος να καθοδηγήσει την Νεολαία μας στον ιστορικό της δρόμο. Στο δρόμο της Εθνικής υπερηφάνειας και Λευτεριάς [...]».

Στο 7ο φύλλο τους τα «Ελεύθερα Νειάτα», έχοντας ως υπέρτιτλο τους στίχους «Η Λευτεριά ή Θάνατος μες της σκλαβειάς τον Άδη, Αδέρφια πάρτε τ' άρματα. Κι εμπρός αναστηθήτε», στο κύριο άρθρο τους αναφέρονται στην 28η Οκτωβρίου 1940 με κύριο στόχο να τονώσουν το πητικό της νεολαίας και του λαού, στα μαύρα χρόνια της Κατοχής. Ακολουθεί το κείμενο όπως δημοσιεύτηκε, με μόνη παρέμβαση τη μετατροπή του στο μονοτονικό.

ΜΙΑ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΔΟΞΑΣ

Με την ευκαιρία της τρίτης επετείου της μέρας που άδικα και δόλια μας επετέθηκε ο Ιταλικός φασισμός, τα μαχόμενα Κρητικά νειάτα στέλνουν φλογερό χαιρετισμό νίκης σε ολόκληρο το Κρητικό λαό. Ο αγώνας του, πούναι και δικός μας αγώνας συνεχίζεται όπως άρχισε στις 28 Οκτωβρίου 1940 πάνω στις άξενες και άγριες Αλβανικές βουνοπλαγιές. Στην περίοδο που άλλα μικρά ή μεγάλα Έθνη υπόκυφταν χωρίς αντίσταση και ψυχική ενότητα στη βία των σκοτεινών δυνάμεων που απόλυτα κυριαρχούσαν τότε στην Ευρώπη, στην περίοδο που η συμμαχική δύναμη περνούσε τα προπαρασκευαστικά της στάδια, εμείς βρήκαμε τη δύναμη ν' αντιταχτούμε στον δεκαπλάσιον εις δύναμη επιδρομέα. Άνθρωποι με λύτερη συνείδηση εμείς, παιδιά εμείς γαλουχισμένα με επαναστατικά και ηρωικά νάματα της λύτερης ζωής, δεν μπορούσαμε να δίναμε διαφορετική απάντηση από κείνη που δίνει το γένος στις ανάλογες στιγμές. Δεν είχαμε επιβουλευτεί κανένα ξένο τόπο ή λαό, θέλαμε να ζούσαμε κύρια στο φτωχικό αιματοβαμένο Ελληνικό τόπο που μας ανήκει από γενεές. Μας αρνήθηκαν όμως οι Φασίστες επιδρομείς το δικαίωμα της ανεξάρτητης ζωής, της αδέσμευτης πολιτικής και της αποκλειστικής εκμετάλλευσης της Εθνικής παραγωγικής ικανότητας. Έτσι ο Ελληνικός λαός αν και μ' εξουθενωμένες τις λαϊκές του δυνάμεις απ' την εσωτερική καταπίεση, πετάχτηκε σαν το ελατήριο την 28η Οκτωβρίου 1940 όταν τόλμησαν να του απειλήσουν την λευτεριά, να του προσβάλλουν την τιμήν και να του αμφισβητήσουν την περιουσία. Μεγάλοι λαοί δεν είναι κείνοι που διαθέτουν δύναμη,

υπολογιζόμενοι σε αριθμό και μέσα, είναι κείνοι που ο πλούτος των στηρίζεται στη λύτερη σκέψη τους. Τέτοιος λαός κι ο Ελληνικός δεν μπορούσε να τον φοβίσουν οι 8.000.000 λόγχοι του αχιρένιου Καίσαρα ούτε να του κλονίσουν την αρνητική στάση στην απειλή οι μηχανοκίνητες ορδές του.

**Με τη δάδα αναμμένη
Με την πίστη στην καρδιά
Φέρνομε στην οικουμένη
που πονεί, τη λευτεριά.**

Σκίτσο με τη λεζάντα του, από το 7ο φύλλο των «Ελευθέρων Νειάτων»

Η 28 του Οκτώβρη 1940 ανοίγει για μας μια σελίδα μαρτυρίου και δόξας, που τη διαβάσει ο κόσμος με θαυμασμό και συγκίνηση. Ο μάχιμος Ελληνικός λαός με μόνα τα στήθια του με τις θανάσιμες στερήσεις ενός σακάτικου ανεφοδιασμού, όχι μόνο άντεξε στην πίεση των μα και τους μετάβαλε σε ντροπισμένους φυγάδες. Χωρίς τα σύγχρονα όπλα του αντιπάλου, χωρίς σφαίρες καν αναγκάσαμε την κεραυνοβόλο επίθεση να γίνη υποχώρησις πάλι κεραυνοβόλος. Ο άμαχος Ελληνικός λαός το ίδιο ηρωικός με καρτερία και ψυχική αντοχή στάθηκε πιστός στο μέτωπο και ζούσε μαζί του τη μεγάλη θυσία. Όμως ήταν μοιραίο και φυσικό να μην αντέξωμε στο δεύτερο και μεγαλύτερο χτύπημα που καταφέρθηκε στα πλευρά μας απ' το Γερμανικό Φασισμό και μέσα στα σπλάχνα της Πατρίδας απ' την πεμπτοφαλαγγίτικη τεταρτοαυγουστιανή κλίκα. Πέσαμε με αγώνα, λυγίσαμε τα γόνατα με πάλη σκληρή που δόσε την ευκαιρία να φωτοστεφανωθεί άλλη μια φορά η ηρωική Ελληνική λόγχη. Η σκλαβιά που ακο-

λούθησε σαν συνέπεια την κατάρρευση του μετώπου δεν μάρανε την αντίσταση μας, δεν σταμάτησε τον αγώνα που αρχίσαμε στις 28 Οκτωβρίου 1940. Τον συνεχίζουμε με τον ίδιο ενθουσιασμό και πίστη στην αναγκαιότητα του με τον ίδιο Φασισμό και μαχητικότητα μεγαλώσαμε τον θρίαμβον. Πεινασμένοι, καταδιωκόμενοι και υπόδουλοι πολεμάμε παντού οι ελεύθεροι νέοι και νέες, χωρίς να χάσωμε ποτέ την πεποίθησή μας για τη νίκη, χωρίς ν' απογοητευτούμε απ' την πενιχρότητα των υλικών μας μέσων, χωρίς να φοβηθούμε τις βαρείες ευθύνες και τους κινδύνους. Ενωμένοι, συνταγμένοι, πειθαρχημένοι, στη δικιά μας οργάνωση την ΠΟΕΝ που δημιούργησε η δυ-

ναμική πρωτοβουλία μας υποσκάπτομε μεθοδικά την εχθρική τυραννία και ωριμάζουμε την ΝΙΚΗΝ, τη ΛΕΥΤΕΡΙΑ, τη ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ. Η εφετεινή επέτειος της 28 Οκτωβρίου 1940 βλέπει τον έναν εμπρηστή της ειρήνης και υπεύθυνος του πολέμου, τον Ιταλικό φασισμό συντριμμένο απ' τα χτυπήματα των συμμάχων και του ίδιου του λαού του, που λύτερος πια απ' τη φασιστική σκλαβεία τάσσεται πρόθυμα στην παράταξη των δημοκρατικών εθνών. Το γεγονός τούτο έντονα υπογραμμίζει το λαϊκό και αντιφασιστικό χαρακτήρα του σημερινού πολέμου. Τώρα απομένει ο κυριότερος εχθρός που το πέσιμο του, θα παρασύρη μαζί όχι μόνο τον κομιτατζή βοηθό του, μα και όλο το σύστημα που αποτελεί το πυρήνα του. Ο άξονας έσκασε ο Φασισμός σωριάζεται σε ερείπια. Για να εξωτιώσωμε και την τελευταία του επιβίωση χρειάζεται να πυκνωθούν ασφυκτικά οι γραμμές της ΠΟΕΝ που θα καθοδηγή κάθε μαχητική ή πολιτική εκδήλωση της νέας Κρητικής γενιάς, χρειάζεται απεριόριστη αγάπη κι εμπιστοσύνη στην ΠΟΕΝ, που πρέπει ν' αποκτήσει γερές οργανωτικές βάσεις [...]. Ενωμένα με την ΠΟΕΝ δημιουργούμε την καλύτερη και βεβαιότερη εγγύηση για τη ΝΙΚΗ, τη ΛΕΥΤΕΡΙΑ και τη ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ που αυτές μόνο θα μας λύσουν ευνοϊκά τα ζητήματα μας.

*Ο Γιώργος Γ. Πιτσιτάκης είναι Δάσκαλος - Ιστορικός Ερευνητής

Σημειώσεις:

[1] Τα ίδια γράφονται σε τρεις πηγές: α) Δημ. Βλησίδης - Λευτ. Ηλιάκης, Τα πρώτα βήματα του ΕΑΜ στην Κρήτη, σελ. 12-13, 7 αντοέκδοση, Χανιά 1997. β) Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή, Άλλος δρόμος δεν υπήρχε: Αντίσταση-Εμφύλιος-Προσφυγιά, σελ. 35, εκδ. ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Αθήνα 2002. γ) Μανώλης Γλέζος, Εθνική Αντίσταση 1940-1945, τομ. Α, σελ. 499, εκδ. Στοχαστής.

[2] Οντέι Βαρόν-Βασάρ, Η ενηλικίωση μιας γενιάς: Νέοι και νέες στην Κατοχή και στην Αντίσταση, σελ. 257, εκδ. βιβλιοπωλείου της Εστίας, Αθήνα 2009.

[3] Το σπίτι που ιδρύθηκε η ΠΟΕΝ βρίσκεται στη συνοικία της Νέας Χώρας στη συμβολή των οδών με τη σημερινή ονομασία Πετροπουλάκηδων και Γεωργ. Παπανικολάου και σ' αυτό έχει εντοιχιστεί αναμνηστική πλάκα από το Δήμο Χανίων

και την Ανοικτή Συνέλευση Κατοίκων Νέας Χώρας.

[4] Η ιστορική έρευνα έχει καταλήξει ότι στην ιδρυτική συνέλευση της ΠΟΕΝ ήταν παρών ο Γιώργος Κοντοκόωτος (1914-1981) στέλεχος του ΚΚΕ από τα Γρεβενά που έδρασε στην Κρήτη από το 1941 ως το 1954 και στη συνέχεια ακολούθησε τον γνώριμο δρόμο των αγωνιστών της λαϊκής πάλης, τις φυλακές και τις εξορίες.

Επιμέλεια:
ΕΛΕΝΗ
ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗ

Το “lifestyle” του ‘40

■ Στιγμιότυπα μιας καθημερινότητας που άλλαξε με το ξημέρωμα της 28ης Οκτωβρίου 1940

Για τις κακουχίες των Ελλήνων στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έχουν γραφτεί πολλά. Λιγότερο γνωστό όμως είναι το πώς... κυλούσε η ζωή, μέχρι το ξημέρωμα της 28ης Οκτωβρίου του 1940.

Ανατρέχοντας στη βιβλιοθήκη και το αρχείο των “Χ.ν.”, παίρνουμε μία μικρή... γεύση από τη ζωή στην Ελλάδα πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Και τότε οι δυσκολίες πολλές. Η ανέχεια βασάνιζε τους Έλληνες και αποτελούσε μείζον κοινωνικό ζήτημα.

Ωστόσο οι πιο προνομιούχοι είχαν υιοθετήσει έναν δυτικότερο τρόπο ζωής από τα μέχρι τότε ρωμαίικα δεδομένα, ο οποίος συμπεριελάμβανε από βόλτες με το αυτοκίνητο (είδος σπάνιο για την εποχή) έως σκι στην Πάρνηθα!

Οι βεγγέρες, αποτελούσαν κύρια διασκέδαση για τις οικογένειες ενώ το θέατρο καθώς και οι έξοδοι σε νυχτερινά μαγαζιά δεν έλειπαν από τις επιλογές των οικογενειών.

Αυτά φυσικά όσον αφορά τα αστικά κέντρα, γιατί η ζωή στην ύπαιθρο ήταν αρκετά πιο λιτή.

Μία νεαρή κυρία στην Εκάλη ποζάρει μπροστά στο αυτοκίνητό της.

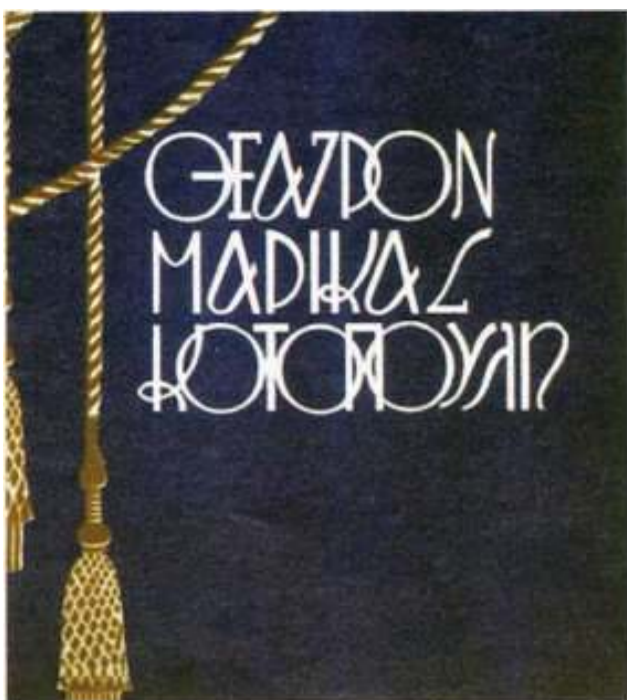
Σκιερ στην Πάρνηθα ένα χρόνο πριν την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΧΕΙΟΝ
ΕΚΔΟΣΙΣ 7^Η

Καί εις τήν 7ην έκδοσιν τό μεγάλο Έθνικόν Λαχείον θα διανεμή κέρδη Δραχμάς 62.064.000 εις τούς τυχηρούς.

Α' ΚΛΗΡΩΣΙΣ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940

Έξασφαλίσατε έγκαιρος τά Λαχεία σας πριν εξαντληθούν.

Οι μαντινάδες της Κρήτης, είχαν την δική τους ξεχωριστή θέση όπως βλέπουμε στον αθηναϊκό Τύπο (εφημ. Βραδυνή).

Διαφημιστικά πόστερ από θεατρικές και μουσικές παραστάσεις.

Η πιο ευχάριστη και διασκεδαστική κωμωδία το καλοκαίρι του 1940 ήταν η "Καρολίνα" του Σωμερσετ Μωμ (εφημ. Βραδυνή).

Το φαίνεσθαι όπως σε κάθε δεκαετία είχε ξεχωριστό ρόλο έτσι και στην "Βραδυνή" της 25ης Ιουλίου 1940 διαβάζουμε πως η κα Ε.Φ. διατηρεί την εικόνα της παρά τα... 50 της χρόνια!

Μουσείο

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

Γιάννη & Ελένης Γαρεδάκη

Χειμερινό ωράριο λειτουργίας:
 Τρίτη - Τετάρτη και Παρασκευή 12:00-15:00
 και την πρώτη Κυριακή κάθε μήνα 10:00-15:00
 Δευτέρα & Σάββατο: Κλειστά

Θερινό ωράριο λειτουργίας
 1 Ιουν - 30 Σεπτ:
 Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Κυριακή: 10:00-15:00
 Παρασκευή: 12:00-19:00
 Δευτέρα & Σάββατο: Κλειστά

ΒΙΟ. ΠΑ. Χανίων, Κτίριο 13-03, Χανιά 73200, Κρήτη
 Τηλ.: 28210 80090 E-mail: info@typography-museum.gr
www.typography-museum.gr

Επιμέλεια:
ΕΛΕΝΗ
ΦΟΥΝΤΟΥΛΑΚΗ

Ο πόλεμος στη μεγάλη οθόνη

■ 17 κινηματογραφικές παραγωγές που έγραψαν τη δική τους ιστορία

74 χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι αγώνες για ελευθερία και οι ιστορίες με φόντο τα πεδία των μαχών συνεχίζουν να εμπνέουν τον Κινηματογράφο.

Αιματηρές μάχες, υποθέσεις προδοσίας, ιστορίες αγάπης που άνθισαν μες τον πόλεμο, είναι μόνο μερικά από τα σενάρια των παρακάτω 17 καλύτερων κινηματογραφικών ταινιών για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

«Ο Μεγάλος Δικτάτωρ»

Τσάρλι Τσάπλιν (1940)

Ο κορυφαίος κωμικός Τσάρλι Τσάπλιν σατιρίζει τον Αδόλφο Χίτλερ και τόσο και τον Μπενίτο Μουσολίνι σε μια από τις μνημειώδεις αντιπολεμικές ταινίες του. Ο ίδιος πρωταγωνιστεί ενώ υπογράφει την σκηνοθεσία, το σενάριο και την παραγωγή της ταινίας. Ο Μεγάλος Δικτάτωρ, υπήρξε υποψήφιος για πέντε Όσκαρ.

«Casablanca»

Μάικλ Κερτίτζ (1942)

Η ταινία κατατάσσεται ως ένα από τα καλύτερα φιλμ όλων των εποχών. Χρονικά τοποθετείται στην εποχή του Β' Παγκοσμίου πολέμου και επικεντρώνεται στο δίλημμα ενός Αμερικάνου που ζει στην Καζαμπλάνκα, ο οποίος έχει να επιλέξει μεταξύ της γυναίκας που αγαπάει και της βοήθειας που μπορεί να δώσει σε έναν Τσεχοσλοβάκο αντιστασιακό, σύζυγο της αγαπημένης του, ο οποίος θέλει να διαφύγει από τη γαλλοκρατούμενη Καζαμπλάνκα του Μαρόκο, ώστε να συνεχίσει τον αγώνα κατά του Γ' Ράιχ. Πρωταγωνιστούν ο Χάμφρεϊ Μπόγκαρτ, η Ίνγκριτ Μπέργκμαν και ο Πολ Χένριντ. Η ταινία έλαβε οκτώ υποψηφιότητες για Όσκαρ, αποσπώντας τρία, μεταξύ των οποίων και Όσκαρ Καλύτερης Ταινίας.

«Η Ζωή είναι ωραία»

Ρομπέρτο Μπενίνι (1997)

Αριστουργηματική δραματική κωμωδία σε σκηνοθεσία Ρομπέρτο Μπενίνι και σε σενάριο του ίδιου με τον Βιντσέζο Τσέραμι. Η ταινία, στην οποία πρωταγωνιστή ο ίδιος ο Μπενίνι, αφηγείται την ιστορία ενός Ιταλού Εβραίου τον Γκουίντο, που πρέπει να επιστρατεύσει όλη του τη φαντασία για να βοηθήσει την οικογένειά του που κρατείται σε ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Ο αριθμός που έχει ο Benigni στο στρατόπεδο συγκέντρωσης είναι ο ίδιος με αυτόν της στολής του Charlie Chaplin στον Μεγάλο Δικτάτωρ. Η ταινία έλαβε επτά υποψηφιότητες για Όσκαρ και κέρδισε τρία.

«Αυτοί που έμειναν ζωντανόί»

Ρομπέρτο Ροσελίνι (1946)

Ο σπουδαίος Ιταλός σκηνοθέτης Ρομπέρτο Ροσελίνι γυρίζει αμέσως μετά τον πόλεμο μια από τις πρώτες νεοεραλιστικές ταινίες με ερασιτέχνες ηθοποιούς. Το σενάριο συνυπογράφουν, εκτός από τον σκηνοθέτη, ο Σέρτζιο Αμεντέι και ο Φεντερίκο Φελίνι. Μικρή εμφάνιση κάνει στην ταινία και η σύζυγος του Φελίνι, Τζουλιέτα Μασίνα.

«Όσο υπάρχουν άνθρωποι»

Φρεντ Τσίνεμαν (1953)

Κλασική ταινία της χρυσής εποχής του Χόλιγουντ με πρωταγωνιστές τους Μπάρτ Λάνκαστερ, Μοντγκόμερι Κλιφτ, Ντέμπορα Κερ, Φρανκ Σινάτρα και Ντόνα Ριντι. Το φιλμ προτάθηκε για 13 βραβεία Όσκαρ και απέσπασε οκτώ. Η παραγωγή επικεντρώνεται στην ανθρώπινη πλευρά του πολέμου.

Το 1997 έλαβε την 55η θέση ως μία από τις καλύτερες ταινίες όλων των εποχών από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Κινηματογράφου.

«Η γέφυρα του ποταμού Κβάι»

Ντέιβιντ Λιν (1957)

Το σενάριο της ταινίας, το οποίο έγραψαν οι Καρλ Φόρμαν και Μάικλ Γουίλσον, είναι βασισμένο στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Πιέρ Μπουλ, που βασίζεται στο πραγματικό γεγονός της κατασκευής της σιδηροδρομικής γραμμής της Βιρμανίας μεταξύ του 1942-43, με έντονο το στοιχείο της μυθοπλασίας. Η ταινία απέσπασε 7 βραβεία Όσκαρ ενώ το 1997 έλαβε την 13η θέση στη λίστα με τις 100 καλύτερες ταινίες όλων των εποχών από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Κινηματογράφου.

“Ο πιανίστας”

Ρομάν Πολάνσκι (2002)

Ο Εντριαν Μπρόντι στον ρόλο ενός Εβραίου πιανίστα, ο οποίος χάρη στη μουσική κατορθώνει να επιβιώσει μέσα στη γενοκτονία. Η ταινία βραβεύτηκε

στο Φεστιβάλ των Καννών με τον Χρυσό Φοίνικα, ενώ διεκδίκησε επτά βραβεία της Ακαδημίας Κινηματογράφου (Όσκαρ), ανάμεσα στα οποία και αυτό της καλύτερης ταινίας. Τελικά κέρδισε τρία βραβεία αλλά και επτά Βραβεία Σεζάρ,

“Γράμματα από το Ιβο Τζίμα”

Κλιντ Ισγουντ (2006)

Η άλλη εκδοχή της Ιστορίας: ο πόλεμος από την πλευρά των ηττημένων Ιαπώνων.

Ο Κλιντ Ισγουντ γυρίζει μια ένα αντιπολεμικό δράμα όχι μόνο για τον πόλεμο, αλλά και για τους μηχανισμούς που κινούνται γύρω από μια πολεμική σύγκρουση.

“Εχθρός προ των πυλών”

Ζαν - Ζακ Ανό (2001)

Jude Law και Ed Harris μπαίνουν στο πετσί των ρόλων τους και χαρίζουν μια από τις επικότερες κινηματογραφικές μονομαχίες, σαν ελεύθεροι σκοπευτές του ρωσικού και γερμανικού στρατοπέδου αντίστοιχα, στα χαλάσματα του Stalingrad.

“Η Διάσωση του Στρατιώτη Ράιαν”

Steven Spielberg (1998)

Στην κορυφή ακόμη μιας κινηματογραφικής λίστας, ξανά ο Steven Spielberg, με το πολεμικό δράμα που τοποθετείται χωροχρονικά στην απόβαση της Νορμανδίας και χάρισε στον Spielberg το Όσκαρ Σκηνοθεσίας και στον Tom Hanks μια υποψηφιότητα για εκείνο του Ά Ανδρικού Ρόλου.

“Η λίστα του Σίντλερ”

Steven Spielberg (1993)

Η πραγματική ιστορία του Γερμανού βιομηχάνου Oskar Schindler που έσωσε 1.300 Εβραίους από το γκέτο της Βαρσοβίας, παρουσιάζοντάς τους ως απαραίτητους ειδικευμένους εργάτες για το Γ' Ράιχ. Μία από τις καλύτερες ταινίες όλων των εποχών κι όχι μόνο στο πολεμικό είδος, με 7 Όσκαρ.

“Ο Σιδηρούς Σταυρός”

Σαμ Πέκιντα (1977)

Ο Μαξιμίλιαν Σελ αντιμετωπίζει τις κακουχίες και τη σκληρότητα του πολέμου στο ανατολικό μέτωπο. Η ταινία βασίζεται στο μυθιστόρημα Steiner - Das geduldige Fleisch του Βίλλυ Χάινριχ.

“Η μεγάλη απόδραση”

Τζον Στάρτζες (1963)

Στην προσπάθεια του να ξεφύγει από το στρατόπεδο αιχμαλώτων ο Στιβ Μακ Κουίν πέφτει με μοτοσυκλέτα σε συρματοπλέγματα. Βασισμένη σε μια αληθινή ιστορία και με μια λαμπρή πρωταγωνιστική ομάδα, δεν είναι τυχαίο που η “Μεγάλη Απόδραση” θεωρείται μια από τις πλέον κλασσικές περιπέτειες στην ιστορία του σινεμά.

“Οι καταραμένοι”

Λουκίνο Βισκόντι (1969)

Το φιλμ του κορυφαίου Ιταλού σκηνοθέτη είναι ένα έπος, με κεντρικό άξονα μία ευκατάστατη οικογένεια σε παρακμή και με φόντο τα εγκλήματα του ναζισμού.

Η ταινία κέρδισε μία υποψηφιότητα για Όσκαρ στην κατηγορία Καλύτερου Σεναρίου.

“Απαγορευμένα παιχνίδια”

Ρενέ Κλεμάν (1952)

Οι απώλειες του πολέμου όπως τις βιώνουν δύο μικρά παιδιά, σε τρυφερή και μελαγχολική ταινία.

Τα “Απαγορευμένα παιχνίδια” έγιναν κινηματογραφική ταινία από τον Ρενέ Κλεμάν και απέκτησαν τον “Χρυσό Λέοντα”

στο φεστιβάλ της Βενετίας το 1952, και το Όσκαρ καλύτερου σεναρίου στο Χόλυγουντ το 1955. Η παγκόσμια κριτική χαρακτήρισε το έργο «μια από τις δέκα καλύτερες ταινίες όλων των εποχών».

“Η μεγαλύτερη ημέρα του πολέμου”

Ken Annakin, Andrew Marton, Bernhard Wicki, Gerd Oswald, Darryl F. Zanuck (1962)

Το κλασικό αριστούργημα του 1962, απέσπασε 5 Όσκαρ, καταγράφοντας όλη την επιχείρηση της απόβασης στην Νορμανδία. Παρότι υπογράφεται από 5 σκηνοθέτες ο Zanuck είναι ο πραγματικός δημιουργός του.

“Η λεπτή κόκκινη γραμμή”

Terrence Malick (1998)

Ο Terrence Malick καταγράφει την ωμή πραγματικότητα της αιματηρής μάχης του Γκουαταλκανάλ στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, έχοντας υπό τις οδηγίες του τους Sean Penn, Woody Harrelson, Jim Caviezel καθώς και την μουσική συμβολή του Hans Zimmer. Ο Martin Scorsese είχε πει για την ταινία ότι πρόκειται “για το κορυφαίο σύγχρονο πολεμικό φιλμ που έχει δει ποτέ”.

Οι Ελληνικές Ενοπλες Δυνάμεις το 1940

Η εποποιία του 1940 γράφτηκε σε συνθήκες εξαιρετικά δύσκολες για τον ελληνικό τακτικό στρατό, ο οποίος 18 χρόνια πριν είχε διαλυθεί πλήρως στο μέτωπο της Μικράς Ασίας.

Από αριστερά προς τα δεξιά: Έλληνας λοχίας (1940), Έλληνας υπολοχαγός (1941), Έλληνας αντισυνταγματάρχης 1941, Έλληνας εύζωνας 1941.

Το υποβρύχιο "Κατσώνης", βύθισε το ιταλικό ατμόπλοιο QUINTO, το ιταλικό βοηθητικό περιπολικό TERGESTE, το ισπανικό ατμόπλοιο SAN ISIDRO LABRADOR, το ισπανικό ατμόπλοιο RIGEL.

Το οπλοπολυβόλο Hotchkiss υποδείγματος 1926, των 6,5 κλστ. ήταν το καλύτερο του Ελληνικού Στρατού. Ήταν κατασκευασμένα να βάλουν το ελληνικό φυσίγγιο των 6,5 κλστ. το ίδιο φυσίγγιο που έβαλε και το βασικό τυφέκιο του Ελληνικού Στρατού.

Το βασικό τυφέκιο του Ελληνικού στρατού το 1940 ήταν το Mannlicher-Schönauer 1930

του Πολεμικού μας Ναυτικού συνόδευαν νηοπομπές με πολεμοφόδια, καύσιμα και τρόφιμα για το στρατό που μαχόταν στο μέτωπο της Αλβανίας. Τα υποβρύχιά μας ανέλαβαν δράση κατά των θαλασίων συγκοινωνιών του εχθρού στην Αδριατική. Όταν η Γερμανία έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο "Μπαρμπάροσσα", τα αεροσκάφη της Luftwaffe, ξεκινώντας από τις βάσεις στο βουλγαρικό έδαφος, άρχισαν ανελύπη επίθεση εναντίον των ελληνικών πλοίων, καθώς και των εγκαταστάσεων στην ξηρά σε όλη τη χώρα ο απολογισμός για το στόλο είναι τραγικός: εικοσιπέντε πλοία κάθε κατηγορίας βυθίστηκαν στο διάστημα 4-25 Απριλίου 1941. Έτσι, ξεκίνησε η σταδιακή αποχώρηση των πλοίων που απέμειναν, αρχικά προς τη Σούδα και έπειτα στην Αλεξάνδρεια. Στο τέλος του Απριλίου του 1941, στον όρμο της Αλεξάνδρειας βρισκόνταν δεκαεπτά ελληνικά πλοία (ένα θωρηκτό, έξι αντιτορπιλικά, τρία τορπιλοβόλα, πέντε υποβρύχια και ένα βοηθητικό), τα μόνα που ενώθηκαν με τον Αγγλικό στόλο και που αποτελούσαν το μόνο ελεύθερο ελληνικό έδαφος.

Η Πολεμική Αεροπορία παρέλαβε έντεκα βομβαρδιστικά Fairey Battle B.1 τον Μάρτιο του 1940.

Τον Οκτώβριο του 1940, ο ελληνικός Στρατός διέθετε σε σχετικά καλή κατάσταση περίπου 460.000 τουφέκια, 5.000 πολυβόλα, 12.000 οπλοπολυβόλα, περί τους 300 όλμους, 905 πυροβόλα μάχης, 190 αντιαεροπορικά πυροβόλα, και 24 αντιαρματικά.

Η πολεμική αεροπορία, κατά την έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου διέθετε 158 πολεμικά αεροσκάφη, όλων των τύπων, από τα οποία φέρονται να ήταν εν ενεργεία τα 128. Από αυτά μόλις τα 79 (εν ενεργεία τα 59) ήταν καταδιωκτικά και βομβαρδιστικά. Επίσης, υπήρχαν ακόμα 63 εκπαιδευτικά και βοηθητικά αεροσκάφη.

Κατά τις επιχειρήσεις εναντίον της Ιταλικής Αεροπορίας, οι Έλληνες Αεροπόροι πέτυχαν 64 επιβεβαιωμένες καταρρίψεις και διεκδίκησαν ακόμα 20 πιθανές, έναντι 24 επιτυχιών των Ιταλών. Οι Μοίρες Δίωξης έχασαν συνολικά 14 αεροπλάνα σε αερομαχίες ή λόγω αναγκαστικών προσγειώσεων. Επιπλέον, 28 Ιταλικά αεροσκάφη καταστράφηκαν από τα ελληνικά βομβαρδιστικά και άλλα 23 από τα αντιαεροπορικά όπλα, όταν οι απώλειες της Αεροπορίας από ανάλογη δράση των Ιταλών ανήλθαν σε 8 και 5 αεροσκάφη, αντίστοιχα. Συνολικά, η Αεροπορία είχε 49 νεκρούς και 22 τραυματίες στον αγώνα εναντίον των Ιταλών.

Στα πρώτα στάδια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου **τα πλοία**

Το αντιτορπιλικό "Β. ΟΛΓΑ" με κυβερνήτη τον πλωτάρχη Γ. Μπλέσσα υπήρξε ένα από τα ενδοξότερα πλοία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού - 480001

Το αντιτορπιλικό "ΑΔΡΙΑΣ" μπαίνει στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας με την πλήρη κατεστραμμένη. Στο "ΑΔΡΙΑΣ" πιστώνεται μια βύθιση γερμανικού υποβρυχίου και η βύθιση δύο τορπιλιακών σε συνεργασία με το HMS Quantock.

Πώς γράφτηκε το έπος του '40

ΜΙΧΑΛΗΣ
ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΚΗΣ*

Κατά το πρώτο ήμισυ του 20ου αιώνα, εις την πολιτική ζωή της Ελλάδος εξελίσσονται γεγονότα, τα οποία ξεπερνούν κάθε έννοια λογικής, αξιοπρέπειας και πολιτισμού. Κυριαρχούν μίσση και πάθη, ο Εθνικός Διχασμός, ο Α΄ και Β΄ παγκ. Πόλεμοι, η Μικρ/κη Καταστροφή, η Κατοχή και καταλήγουμε στον επαίσχυντο Εμφύλιο Πόλεμο.

μπλέκονται πολιτικοί και στρατιωτικοί, σε μια ατέλειωτη σειρά από δολοπλοκίες, ίντριγκες, αφορισμούς!!!, φυλακίσεις, εξορίες, απόπειρες δολοφονίας, δολοφονίες, κινήματα, πραξικοπήματα, δικτατορίες, εκτελέσεις πολιτικών και εκτελέσεις στρατιωτικών.

Όλα τα παραπάνω είχαν άμεση επίδραση και αντίκτυπο, στον Έλληνοϊταλικό πόλεμο και στη Μάχη της Κρήτης, όπου Έλληνες στρατιώτες γύρισαν τις πλάτες στους αλεξιπτωτιστές του Φύρερ. Στην Κατοχή, όπου Έλληνες συνεργάστηκαν με τους δήμιους του Νταχάου, του Άουσβιτς, των κρεματορίων και των θαλάμων αερίων και στον Εμφύλιο, όπου χάθηκε κάθε ίχνος ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και πολιτισμού, με τους αποκεφαλισμούς και τις εκτελέσεις ορφανών κοριτσιών 22 και 23 ετών καθ' όσον

«εξέδιδον και εκυκλοφόρουν λαθραίως πολυγραφημένην κομμουνιστικήν εφημερίδα».

Οι ξένοι πράκτορες που όπλισαν το χέρι του Σχοινά και φόνευσαν τον δίκαιο και συνετό Βασιλιά Γεώργιο Α΄ (18-3-1913) πέτυχαν διάνα. Σαν Έλληνες δεν θέλουμε πολύ, οι εμφύλιοι πόλεμοι είναι στο DNA μας, από την αρχαιότητα.

Οι αρχαίες πόλεις της Κρήτης, όσο καιρό δεν πολεμούσαν με ξένους, σφαζόταν μεταξύ τους, 30 χρόνια σφαζόταν Αθηναίοι και Σπαρτιάτες (Πελοποννησιακός Πόλεμος), στη συνέχεια ο εμφύλιος του 1823-25, του 1832, κλπ.

Θύμα της όλης αυτής θλιβερής και άθλιας ιστορίας, ήταν ο φτωχός και ταλαίπωρος Ελληνικό λαός.

Ο μόνος όπου ξεχώρισε μέσα σ' αυτό το σурφετό, ήταν ο Εθνάρχης, άλλωστε δι' αυτό πήρε και τον τίτλο. Όχι ότι δεν έκανε λάθη, οι μεγάλοι άνδρες κάνουν και μεγάλα λάθη, όπως είπε και ο ίδιος, έκανε όμως την Ελλάδα, από έκταση 60.000 τετρ. χλμ., 123.000 τετρ. χλμ. Και τα μαθηματικά ουδείς μπορεί να τα αμφισβητήσει.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΙΤΑΛΟΥΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ, Ο Ι. ΜΕΤΑΞΑΣ ΓΝΩΡΙΖΕ ΕΠ' ΑΚΡΙΒΩΣ, ΑΠΟ ΚΑΙΡΟ, ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ.

Η ιταλική επίθεση ξεκίνησε στις 28 Οκτωβρίου του 1940 με επιχειρήσεις στην περιοχή του Μετσόβου, των Ιωαννίνων και της Ηγουμενίτσας. Στις 8 Νοεμβρίου τα ιταλικά στρατεύματα απείλπσαν την ορεινή διάβαση του Μετσόβου, αλλά οι ελληνικές δυνάμεις κατάφεραν να σταματήσουν την προέλασή τους. Η αντεπίθεση των ελληνικών στρατευμάτων ξεκίνησε στις 14 Νοεμβρίου και ανάγκασε τους Ιταλούς να οπισθοχωρήσουν στα εδάφη της Αλβανίας. Στις 22 Νοεμβρίου έπεσε στα χέρια των Ελλήνων η Κορυτσά, στο βορειοανατολικό τομέα του μετώπου. Στις 6 Δεκεμβρίου η αριστερή πτέρυγα του ελληνικού στρατεύματος έφθασε στην παραλιακή κωμόπολη των Αγίων Σαράντα. Στις 8 Δεκεμβρίου τα ελληνικά στρατεύματα κατέλαβαν το Αργυρόκαστρο. Στα μέσα Δεκεμβρίου οι ελληνικές δυνάμεις προσέγγισαν τον Αυλώνα, το σημαντικό λιμένα ανεφοδιασμού των ιταλικών στρατευμάτων. Στις 28 Δεκεμβρίου η πρώτη γραμμή παρατάξεως του ελληνικού στρατού εκτεινόταν από την Αδριατική έως τη λίμνη Οχρίδα μέσω Τεπελενίου και Κλεισούρας. Μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου κατακτήθηκαν από τους Έλληνες ορισμένα ακόμη εδάφη. Τα ελληνικά στρατεύματα παρέμειναν σε αυτές τις θέσεις το Μάρτιο του 1941, όταν ο Μουσολίνι εξαπέλυσε τη μεγάλη κλίμακα εαρινή αντεπίθεσή του, κατάφεραν να κρατήσουν τις θέσεις τους και να αποκρούσουν τα ιταλικά στρατεύματα, τα οποία υπέστησαν μεγάλες απώλειες. Στις 16 Μαρτίου του 1941 ο Μουσολίνι αποφάσισε τη διακοπή της επίθεσης, καθώς συνειδητοποίησε πως η επιχείρηση διάσπασης του ελληνικού μετώπου δε θα είχε αίσια έκβαση. Χρειάστηκε να επέμβουν οι Γερμανοί για να αλλάξουν τα πράγματα στο εν λόγω θέατρο στρατιωτικών επιχειρήσεων.

ΠΩΣ ΕΙΔΑΝ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Στις 21 Οκτωβρίου του 1940 οι Βρετανοί στρατιωτικοί είχαν χαρακτηρίσει απολύτως ανεπαρκείς τις ελληνικές δυνάμεις και είχαν υποστηρίξει πως θα αρκούσε η πρώτη ελαφρά επίθεση από αέρος εναντίον των πόλεων για να καμφθεί η ελληνική αντίσταση.

Κατά το δεύτερο μισό του Νοεμβρίου και το μεγαλύτερο μέρος του Δεκεμβρίου, ο Ελληνικός Στρατός πολέμησε γενναία τους Ιταλούς, απωθώντας τους στο εσωτερικό της Αλβανίας παρ' όλες τις αντίξοες καιρικές συνθήκες, το δύσβατο έδαφος και την έλλειψη αεροσκαφών και τεθωρακισμένων. Ως τις 28 Δεκεμβρίου, η δεξιά πτέρυγα των Ελλήνων είχε εδραιώσει τη θέση της στο Πόγραδετς, στη λίμνη Οχρίδα.

Στον ορεινό αυτό πόλεμο μόνο οι πιο σκληραγωγημένοι επιβίωσαν. Οι Βρετανοί αξιωματικοί θαύμασαν την ανθεκτικότητα των Ελλήνων στρατιωτών, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν οπλισμό του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μεγάλο μέρος του οποίου προήρχετο από τον Αυστριακό Στρατό, και «φορούσαν άθλιας ποιότητας στολές και υποδήματα». Πολλοί μάλιστα ήταν τυλιγμένοι με κουρέλια, ενώ οι πιο τυχεροί φορούσαν παλτά που τους έδιναν οι πολίτες κατά τη

» Η αληθινή ιστορία γράφτηκε από τους ήρωες στην πρώτη γραμμή του μετώπου και όχι από τους πλαστογράφους και παραχαράκτες στα γραφεία τους

διάρκεια της πορείας προς το μέτωπο. Ο χειμώνας εκείνος ήταν από τους δριμύτερους που θυμόταν κανείς. Οι απώλειες που προέρχονταν από κρουαγήματα ήταν περισσότερες από αυτές των εχθροπραξιών. Μόνο οι πληγωμένοι που μπορούσαν να βαδίσουν είχαν ελπίδες να επιβιώσουν. Τραυματίες που χρειάζονταν φορείο ήταν αδύνατο να μεταφερθούν. Ο ανεφοδιασμός σε φαγητό και πυρομαχικά ήταν ούτως ή άλλως προβληματικός, αφού γινόταν με μουλάρια. Όσα από αυτά κουτσαίνονταν, θανατώνονταν και γίνονταν τροφή για τους πεινασμένους στρατιώτες. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα αεροσκάφη έριχναν από αέρος τρόφιμα σε αποκομμένες μονάδες που είχαν αποκλειστεί από τα χιόνια. (σ.σ. κανέναν και ποτέ μαχητή του 14ου Σ.Π. (Χανίων), των Αλβανικών βουνών δεν μου μίλησε για αεροπορικό ανεφοδιασμό) Μέχρι και το νερό αποτελούσε πρόβλημα, καθώς δεν υπήρχαν καύσιμα για να λιώσουν το χιόνι. (σ.σ. οι Άγγλοι ξέχασαν τις ψείρες...)

Η Μεραρχία Κρητών πολέμησε στην επόμενη φάση στο κέντρο του μετώπου. Τις τελευταίες ημέρες του Ιανουαρίου του 1941, η 5η Μεραρχία διακρίθηκε στις μάχες του Όρους Τρεμπεσίνα και της Κλεισούρας, η οποία είναι σημαντικός οδικός κόμβος. Η 58η Μεραρχία Λενιάνο, τράπηκε σε φυγή από ένα και μόνο Σύνταγμα Κρητών.

Ο Βρετανός Αξιωματικός - πράκτορας Πάτρικ Λη Φέρμορ, δεν έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην 5η Μεραρχία Κρητών κατά την περιήγησή του στο Αλβανικό Μέτωπο. Η μόνη διαφορά από τις άλλες μεραρχίες, που θα τη θυμόταν αργότερα, ήταν αφενός η καλή διάθεση που διατηρούσαν οι στρατιώτες της, παρά το δριμύ ψύχος και αφετέρου ο τρόπος που κουβαλούσαν τα τουφέκια τους. Τα κρατούσαν οριζόντια στους ώμους, όπως οι βοσκοί τις γκλίτσες τους.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Ιθάκη 12/4/1871 Αθήνα 29/1/1941 στρατιωτικός - πολιτικός και δικτάτορας

Το 1902 αποφοίτησε από την πολεμική ακαδημία του Βερολίνου, με εμφανείς επιρροές από τον Πρωσικό Μιλιταρισμό. Είχε άριστες σχέσεις με τη βασιλική οικογένεια. Η βασίλισσα Σοφία, αδελφή του Κάιζερ της Γερμανίας, τον αποκαλούσε «Γιαννάκη».

Από το 1914 προεξοφλούσε την ήττα του Ελληνικού Στρατού, σε περίπτωση επέμβασης στη Μικρά Ασία, δι' αυτό και δεν ανάλαβε καμία από τις υψηλόβαθμες προτεινόμενες εις αυτόν θέσεις, από τους «πατριώτες» του Γούναρη.

Διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον Εθνικό Διχασμό συντασσόμενος με την παράταξη των βασιλοφρόνων - αντιβενιζελικών.

Με τον Αγγλο-Γαλλόφιλο Εθνάρχη ήσαν άκρως αντίθετοι. Έλαβε μέρος σ' όλες τις επιχειρήσεις των Βαλκανικών Πολέμων.

Μέσα στο 1916, ο Μεταξάς, με τους Γ. Στρέιτ, Δούσημανη, και τη βασίλισσα Όλγα, επηρέαζαν το Βασιλιά Κων/νο και διατηρούσαν συνεχή επαφή με το Βερολίνο (εν εξελίξει του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου), στο οποίο διοχέτευαν απόρρητα έγγραφα, μέσω αξιωματούχων της Γερμανικής Πρεσβείας στην Αθήνα.

Το 1917 εξορίστηκε στην Κορσική, παρέα με τον περιβόητο

Γούναρη(Γουδί). Ίδρυσε το κόμμα των Ελευθεροφρόνων και μπήκε πολλές φορές στη βουλή με χαμηλά ποσοστά. Τέσσερις Αυγούστου του 1936,σε συνεργασία με το βασιλιά Γεώργιο το Β΄ επέβαλαν δικτατορία. Κυβέρνησε ως το θάνατό του.

Το όνομά του συνδέθηκε με το «όχι» στους Ιταλούς. Απ' ό,τι λέγεται από την πίεση του λαού και του βασιλιά, ο οποίος ήταν Αγγλόφιλος. Άλλωστε ο Εμφύλιος έγινε, κυρίως, δια την επιστροφή του βασιλιά στην Ελλάδα. Φαίνεται όμως ότι οι πραγματικοί λόγοι του «όχι» του «Γιαννάκη» ήταν, πρώτα οικονομικοί, τα Ελληνικά δάνεια από Αγγλία και Γαλλία και στη συνέχεια, η διορατικότητα που είχε, σαν έμπειρος και παλιός στρατιωτικός, να προβλέπει ότι οι δυνάμεις του άξονα αργά η γρήγορα θα έχαναν τον πόλεμο, όπως προέβλεψε και την ήττα του Ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία.

Περιβόητος έγινε από τις διώξεις του εναντίων των Κομμουνιστών, και τις βάνουσες μεθόδους του, ο υπουργός του, Κων/νος Μανιαδάκης, συν/ρχης μπν/κου, από το Σοφικό Κορινθίας.

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ I. ΜΕΤΑΞΑ ΜΕ ΤΑ ΧΑΝΙΑ

Μόλις τρεις μήνες μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορίας, και οκτώ μήνες, από το θάνατο του Ελ. Βενιζέλου, το πρωί της 7ης Νοεμβρίου 1936, ο δικτάτορας έφθασε στο λιμάνι των Χανίων.

Μόλις πάτησε το πόδι του στην αποβάθρα, είδε στην υποδοχή του, πολυάριθμο στρατό, χωροφυλακή και ελάχιστους μαθητές. Ο λαός των Χανίων απουσίαζε στο σύνολό του. Με το που προχώρησε λίγα μέτρα ακούστηκε μια κραυγή: Ζήτω η δημοκρατία! Θάνατος στο φασισμό! Κάτω η 4η Αυγούστου! Συγχρόνως κυκλοφορούσαν αντιδικτατορικές προκηρύξεις παντού. Αυτά γίνονταν σε κάθε βήμα του δικτάτορα.

Θορυβημένος ο δικτάτορας, με πολυάριθμη στρατιωτική συνοδεία έφυγε για το Αρκάδι. Σε όλη τη διαδρομή, περίτρομος και κατηφής, σε κάθε χωριό και σταυροδρόμι, άκουσε τα ίδια: Ζήτω η δημοκρατία! Κάτω ο φασισμός!

Τον επόμενο χρόνο υπολόγισε, ότι ο λαός θα είχε ξεχάσει και το Μάιο του 1937 ξαναήλθε μαζί με το βασιλιά Γεώργιο το Β΄. Μόλις ο βασιλιάς πάτησε το πόδι του στην αποβάθρα, ο γενναίος και λαοπρόβλητος δήμαρχος Χανίων Γιάννης Μουντάκης προσφώνησε το βασιλιά με τα εξής λόγια: «Μεγαλειότατε ο λαός της πόλεως των Χανίων σας καλωσορίζει και σας εύχεται πολλά τα έτη της βασιλείας σας. Ως εκπρόσωπος να καταλύσετε το δυνατόν ταχύτερον την δικτατορίαν και να επαναφέρετε το κοινοβουλευτικόν πολίτευμα....»

Δύο αξιωματικοί εμπόδισαν το δήμαρχο να συνεχίσει. Σκυφοτοί βασιλιάς και Μεταξάς προχώρησαν, ανάμεσα από διπλές σειρές από στρατιώτες, μέχρι την Τριμάρτυρη, για την τέλεση δοξολογίας. Στην πόλη των Χανίων, τα παράθυρα των σπιτιών ήταν κλειστά και κανείς δεν κυκλοφορούσε, μόνο χωροφυλακές στους έρημους δρόμους.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας έγινε επίσημη δεξίωση από τον Γενικό Διοικητή Κρήτης στην αίθουσα "Χρυσόστομος". Την ώρα της συγκέντρωσης μέλη της Δημοκρατικής Νεολαίας Χανίων διέκοψαν την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και η αίθουσα βυθίστηκε στο σκοτάδι. Αυτή ήταν η δεύτερη υποδοχή, στη συνέχεια ακολούθησε το κίνημα του 1938.

Στις 29 Ιουλίου 1938, οι βουλευτές Χανίων της τελευταίας προ της δικτατορίας βουλής των Ελλήνων, Αριστομένης Μπιστοτάκης, Μανώλης Μπακλατζής, Μανούσος Βολουδάκης, μαζί με το δήμαρχο Χανίων Γιάννη Μουντάκη, και το φυγόδικο στρατηγό Μανώλη Μάντακα, αποφάσισαν να ανατρέψουν την δικτατορία και να επαναφέρουν την δημοκρατία. Κατέλυσαν τις αρχές του δικτάτορα για 24 ώρες, έσπασαν τις αποθήκες και πήραν τα όπλα,

Το κίνημα εντελώς πρόχειρα οργανωμένο, εκ των προτέρων ήταν καταδικασμένο να αποτύχει. Διαταγή να το καταστείλει είχε πάρει ο γνωστός, γνωστότατος, πρώτος προ-

Ο Μεταξάς κι οι αυλοκόλακες, που τον χαιρετούν ναζιστικά.

θυπουργός της γερμανοκρατούμενης Ελλάδας Γεώργιος Τσολάκογλου. Αποτέλεσμα ήταν να γεμίσουν όλα τα μεσαιωνικά φρούρια-φυλακές της Ελλάδος, Χανιώτες κρατούμενους.

Να μην ξεχνούμε και το κίνημα των Βενιζελικών του 1935, όπου το Λαϊκό κόμμα εκτέλεσε τους στρατηγούς Παπούλα και Κοιμήση και τον επίταρχο, εκ Λάκκων Κυδωνίας Βολάνη.

Η Κρήτη ούτε μετά από το θάνατο του Μεταξά γλύτωσε απ' αυτόν, καθ' όσον κατά τη Μάχη της Κρήτης, κατά των αλεξιπτωτιστών του Χίτλερ, οι Κρήτες έμειναν άοπλοι για πολλούς λόγους. Το καθεστώς, με πονηριά τους είχε αφαιρέσει 4000 όπλα, τα οποία υποτίθεται ότι θα έστελνε στην Αλβανία. Επίσης δεν όπλισαν το λαό, διότι όπως έλεγε ο υποστράτηγος Κίτσου, «τα όπλα οι χωρικοί θα τα έστρεφον κατά της κυβερνήσεως». (Πλοίο «Θαμώνη», κλπ.

Ακόμη και οι από Μεταξικούς και του Τσολάκογλου αξιωματικούς, καθοδηγούμενοι ευέλπιδες, 350 άτομα καλώς εξοπλισμένα, στις 20-5-1941,(ΜΑΧΗ ΚΡΗΤΗΣ) παρέκαμψαν όλη την εμπόλεμη ζώνη, και μετά διαλύθηκαν, εις όφελος των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, ενώ θα μπορούσαν να αλλάξουν την ιστορία της Μάχης της Κρήτης. (για περισσότερες λεπτομέρειες επί του θέματος, στο βιβλίο μου «ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΦΟΝΙΚΑ ΒΕΝΤΕΤΕΣ ΧΑΝΙΑ 2018» καθ' όσον το παραμύθι πρέπει να σταματήσει).

Απ' όλα τα παραπάνω, εύκολα μπορεί να γίνει κατανοητό εις τον κάθε ένα, ότι, το καθεστώς Βασιλιά-Μεταξά, με τα Χανιά, και κατ' επέκταση με την Κρήτη, βρισκόταν σε βεντέτα.

Ο Ηλίας Φιλιππίδης στο βιβλίο του «ΚΡΗΤΗ 1941» γράφει:

...«ο τρόπος αντιμετώπισης της 5ης Μεραρχίας, αποδεικνύει όχι μόνο το μίσος των καθεστωτικών της 4ης Αυγούστου κατά των Κρητικών, λόγω των κινήματων του 1935 και 38, αλλά και την πρόθεσή τους να μην συνεχισθεί ο πόλεμος στην Κρήτη, έτσι ώστε να μην αναδειχθεί το νησί σε προπύργιο του Ελληνισμού. Γι αυτό και αντιμετώπιζαν την 5η Μεραρχία, περισσότερο ως σύνολο πολιτικών ομήρων και καταδικών, παρά ως στρατιώτες της πατρίδας που υπερέβαλαν τους εαυτούς τους, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους»...

Η ύποπτη πολιτικά 5η Μεραρχία, έχει πολλές φορές γραφτεί, ότι είχε 1141 νεκρούς, 2025 τραυματίες και 2550 με κρυοπαγήματα και 450 από άλλες ασθένειες. Γιατί; η Μεραρχία Κρητών, όπως γράφεται, είχε τις μεγαλύτερες απώλειες από τις άλλες Ελληνικές Μεραρχίες ;

Κάποιοι μειωμένης αντίληψης, και μεγαλωμένοι στα σαλόνια και κρίνοντας με σημερινά δεδομένα την τότε επο-

χή, αποδίδουν τα κρυοπαγήματα στο ήπιο!!! κλίμα της Κρήτης. Τους πληροφορώ ότι την εποχή εκείνη και αργότερα, όλα τα σπίτια στην ορεινή Κρήτη δεν είχαν κάσες στις πόρτες και η θερμοκρασία ήταν το ίδιο μέσα και έξω. Στην Κρήτη στα ορεινά χωριά το Χειμώνα η θερμοκρασία πέφτει στους -3, -4, & -5 βαθμ. Τότε στα ορεινά χωριά έπεφτε ένα και δύο μέτρα χιόνι.

Στους -10 και -20, των βουνών της Αλβανίας, κανένας, απ' όπου και να κατάγεται δεν αντέχει και ειδικά με άθλια ένδυση, υπόδυση, πείνα, δίψα,- ναι στο χιόνι δίψα-, ψείρες κλπ. Αν ακόμη υποθέσουμε ότι, για τα κρυοπαγήματα των Κρητικών φταίει το κλίμα της Κρήτης, για τα κρυοπαγήματα, άλλων 27.500 Ελλήνων ποιος φταίει;;

Κάποιοι αποδίδουν ευθύνες, για το πλήθος των νεκρών και θυμάτων της 5ης Μεραρχίας, στο αρχιστράτηγο του μετώπου Αλ. Παπάγο, που διεύθυνε τις επιχειρήσεις από το ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, όπως γράφουν. Σίγουρα ο Παπάγος είχε ευθύνες, όμως ενεργούσε σύμφωνα με τις αναφορές από το μέτωπο και τις εντολές και υποδείξεις που σίγουρα θα είχε, από τον έμπειρο στρατιωτικό και προϊστάμενό του Ι. Μεταξά. Ο Παπάγος, μπορεί να ήταν βασιλικός, αλλά ουδέποτε έχει κατηγορηθεί για μικροψυχία, εκδικητικότητα, ή μίσος προς τους κατωτέρους, κ.τ.τ.

Το καθεστώς (βασιλιάς Γεώργιος Β΄, Μεταξάς, Παπάγος κλπ.) θα έπρεπε δοθέντων των συνθηκών, κατάσταση στρατεύματος, άθλιος εφοδιασμός, χειμώνας κλπ, να είχε φροντίσει να οχυρώσει μια γραμμή αμύνης σε στρατηγικά σημεία πλησίον των Ελληνοαλβανικών συνόρων, έστω και εντός της Αλβανίας και έτσι θα είχε αποφευχθεί η τεράστια αιματοχυσία. Περίπου 65.000 Έλληνες νεκροί, αγνοούμενοι, τραυματίες και ακρωτηριασμένοι. Περίπου 250.000 Ιταλοί με τα ίδια.

Κανείς δεν είπε να μην αμυνθεί η Ελλάδα, θα υπήρχε όμως σεβασμός στην ανθρώπινη ζωή και οι παραπάνω αριθμοί θα ήσαν κατά πολύ μικρότεροι. Δεν ξεχνούμε ότι μας επιτέθηκε και η Αλβανία και οι Τσάμηδες. Υπό ποιές όμως συνθήκες; Οι περισσότεροι αλβανοί στρατιώτες λιποτάχτηκαν και όσοι δεν πέρασαν στην ελληνική πλευρά, εκτελέστηκαν από τους Ιταλούς.

Το καθεστώς προφανώς είχε βάλει στόχο την Βόρεια Ήπειρο. Είκοσι χρόνια πριν και αυτοί που κείτονται στο Γουδί, είχαν βάλει στόχο την Άγκυρα και έραβαν κουστούμια για να πιουν τον καφέ τους εκεί. Ως γνωστόν έθαψαν τον ελληνισμό. Κάποιοι παρόμοιοι των παραπάνω, το 1974 έθαψαν την Κύπρο.

Ο Γάλλος προθυπουργός Ζωρζ Κλεμανσώ, αρχιτέκτονας της συνθήκης των Βερσαλλιών είπε ότι: «ο πόλεμος είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση για να την εμπιστευτούμε στους στρατιωτικούς».

Κατάφεραν, Μεταξας, Παπάγος, κλπ., να αφήσουν άδεια την Ελλάδα και την Κρήτη από στρατό, με αποτέλεσμα να κάνουν οι Γερμανοί περίπατο, πράγμα για το οποίο κατηγορήσαν οι Άγγλοι τον Παπάγο. Πίσω όμως από τον Παπάγο ήταν ο Μεταξάς.

Σημαντικότερο επίσης σφάλμα του καθεστώτος ήταν η απόφαση και η μη επαναφορά των βενιζελικών αξιωματικών, λόγω του κινήματος του '35. (αρρωστημένα μίσση και πάθη)

Ο ΦΑΝΤΑΡΟΣ ΤΗΣ 5ΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ

Στις 20/9/1937 πήγα στρατιώτης και με βάλανε στη σχολή υπαξιωματικών... όταν τελείωσε η εκπαίδευση μας, κράτησε ένα χρόνο, μας πήγανε στα Βουλγαρικά σύνορα στη περιοχή της Δράμας. (7η Μεραρχία Δράμας, σύμφωνα με τη βιογραφία του Δκτῆ 5ης Μερ.) Όταν έγινε το κίνημα του '38 στην Κρήτη, ενάντια στη δικτατορία του Μεταξά και κατεστάλη, ορισμένοι αξιωματικοί μας μιλούσανε με κακία, ότι οι πατριώτες σας επαναστατήσανε μα θα τη πληρώσουνε τώρα ακριβά.

Μια μέρα μας έκανε επιθεώρηση ο Μεραρχός μας Παπαστεργίου, και άμα τελείωσε είδε τη λύρα μου και μ' έβαλε και την έπαιξα λίγη ώρα και μετά μας λέει, σας ζηλεύω βρε παιδιά γιατί έχετε, καθαρό αεράκι, κρύο νεράκι, καλό φαγάκι, αχ πόσο θα ήθελα να κάθιζα μαζί σας μερικό καιρό. Τότε του λέω καλά είναι όλα αυτά που λες στρατηγέ μου αλλά πεινούμε, δεν μας φτάνει ούτε το ψωμί ούτε το φαί..... τα παράπονά μας ο Μέραρχος τα είπε στο υπασπιστή του και τα σημείωσε.... Βελτίωσε ο διμοιρίτης το ψωμί μας έδινε και λίγα τρόφιμα παραπάνω και είμαστε ικανοποιημένοι.Υστερα από ένα μήνα μας έκοψε ο διμοιρίτης τη βελτίωση, γιατί δεν μας την εγκρίνανε και δεν μπορούσε να τα δικαιολογήσει.... απολύθηκα στις 28/10/1939.....

Τον Αύγουστο του 1940 μας κάλεσε ο Μεταξάς για μετεκπαίδευση.....

Στις 12 Νοεμβρίου 1940 πήγαμε από Σούδα Θεσσαλονίκη με καράβια. Ποδαρόδρομο πήγαμε Λαγκαδά, απ' όπου με σιδηρόδρομο μας πήγανε Αμύνταιο και από εκεί με τα πόδια στο μέτωπο.....

Μέχρι τις 27 του Γενάρη του 1941 μας ταλαιπωρούσανε στους δρόμους μέχρι να φτάσουμε στην πρώτη γραμμή. Η πείνα, οι ταλαιπωρίες, και τα κρύα του χειμώνα μας είχανε τσακίσει. Τα μουλάρια φορούσανε το ένα μετά το άλλο, από τη πείνα και το κρύο. Λίγα αλεσμένα χαρούπια που τους φέρνανε, τα κλέβανε οι στρατιώτες και τα τρώγανε αυτοί.....

Ο μέραρχός μας Παπαστεργίου είχε δηλώσει επανειλημμένως, ότι θα μαυροφορέσει την Κρήτη, εκδικούμενος τους Κρητικούς για τα δημοκρατικά τους αισθήματα, γιατί είχαν επαναστατήσει ενάντια στο Μεταξά....

Τα ξημερώματα της 28ης Γενάρη πιάσαμε θέση για επίθεση.... είμαστε νηστικοί από την προηγούμενη μέρα και μας λέγανε ότι θα κάνανε διανομή συσσιτίου την επομένη, υπολογίζοντας σε οικονομία λόγω των σκοτωμένων...

Άρχισε η επίθεση να καταλάβομε το ύψωμα 1812. Από τα 12 πολυβόλα που είχε ο λόχος μας δούλεψαν μόνο τα 5 ελλείψει ορυκτελαίου. Ο σκοπός δεν πέτυχε και περάσαμε τη νύχτα καθισμένοι πάνω στο κράνος, με το αντίσκηνο στη πλάτη, τρέμοντας από το κρύο, καθ' όσο είχε χιόνι και χωρίς φαί.... την άλλη μέρα επιτεθήκαμε πάλι στο ύψωμα και το καταλάβαμε αλλά πέσαμε στα πυρά του δικού μας πυροβολικού και σκοτώθηκαν τουλάχιστον 15 δικοί μας.

Τώρα έπρεπε να κρατήσουμε το ύψωμα, καθ' όσων το είχε καταλάβει το 5ο σύνταγμα Τρικάλων δύο φορές και τους το είχαν πάρει πίσω οι Ιταλοί. Για να μην πάει το αίμα χαμένο, τρέξαμε και βγήκαμε πάνω στο ύψωμα. Πέσαμε στην προπαρασκευή του Ιταλικού πυροβολικού. Μας κατασπαράξανε.... Όλοι οι άνδρες του στοιχείου μου είτε σκοτώθηκαν είτε τραυματίστηκαν, και έμεινε μονάχα ο σκοπευτής, Σηφοπολάκης Μανούσος από τ' Ασκύφου Σφακιών, και ανάλαβε γεμιστής ο δεκανέας Αντωνοβαρδάκης Αρτέμης από την Παλιόχωρα Σελίνου, γιατί είχε χάσει το δικό του πολυβόλο.

Την ώρα που τοποθετούσαμε το πολυβόλο, άκουσα το σφύ-

Αρτέμιος Αντωνοβαρδάκης.

Σπύρος Μπλαζάκης.

ριγμα μιας οβίδας που νόμισα ότι θα έπεφτε πάνω μου. Με δόνησε και μ' άφησε αναίσθητο και όταν συνήλθα διαπίστωσα ότι ήμουν τραυματισμένος και σκεπασμένος με χιόνια.

Κοιτάζω και βλέπω, το πολυβόλο παραμορφωμένο ριγμένο δίπλα, το γεμιστή πεταγμένο 10 μέτρα πέρα, ολόμαυρο, γινομένο κιμά, ζυμωμένο με τα ρούχα του. Βλέπω το σκοπευτή 2 μέτρα από το πολυβόλο και ζούσε ακόμη και μόλις με είδε μου ζήτησε βοήθεια. Τον έπιασα από τις μασχάλες και τον έσυρα ποιο πέρα και πέθαινε στα χέρια μου. Και οι δύο ήσαν μοναχογιοί.

Πήρα τα πυρομαχικά τα έδωσα δίπλα σε ένα άλλο πολυβόλο, έπιασα θέση ποιο πέρα και έβαζα με το όπλο. Ήταν τόσο σφοδρή η αντεπίθεση, που αν δεν είμαστε μεθυσμένοι από το μακελειό και να μην λογαριάζουμε τίποτα άλλο παρά να μην πάει το αίμα που χύθηκε χαμένο, θα χάναμε τη μάχη, γιατί είχαμε μείνει λίγοι, ενώ αυτοί ήταν πολυάριθμοι και με καλύτερο οπλισμό. Τους αποκρούσαμε τους κυνηγήσαμε και καταλάβαμε και το ύψωμα 1923, το ψηλότερο της Τρεμπεσίνας, που δεν ήταν στον αντικειμενικό σκοπό. Στο πεδίο της μάχης το χιόνι είχε σκεπαστεί από νεκρούς, γυλιούς και όπλα. Από 160 άνδρες που είχε ο λόχος μας μείναμε 35. Φτύναμε 2 μέρες μαύρο σάλιο από τη κάπνη.

Μείναμε και κείνο το βράδυ νηστικοί μέχρι την άλλη μέρα το μεσημέρι.... τροφή μας φέρνανε μια μέρα, πολύ λίγη και ξηρά, και δύο δεν μας φέρνανε. Μοιραζόμαστε 1,800 γρ. ψωμί 14 άτομα. Τρώγαμε βρωμότυρο, κορινθιακή σταφίδα γεμάτη άμμο και κονσέρβες κόρν μπιφ χωρίς νερό. Τρώγαμε χιό-

νι αλλά αντί να ξεδιψάσεις καίγεσαι περισσότερο.....

Έπιασε μεγάλη χιονοθύελλα που κράτησε μέρες..... Οι ψείρες δεν μας αφήνανε ένα λεπτό ήσυχους, αλλά ως ένα σημείο ωφελούνε γιατί εξιούμαστε και άναβε το αίμα μας και ζεσταίνουμε κάπως.... Το αντίσκηνο από το βάρος του χιονιού βούλιαξε. Βγήκαμε έξω το ξαναστήσαμε καλύτερα και ξαναμπήκαμε. Σε δύο ώρες πάλι τα ίδια, αυτό επαναλήφθηκε 5 φορές, και είχαμε τρελαθεί να τσαλαβουτούμε χιόνια. Έκανα λοιπόν ένα καλό σχέδιο για να μην ξαναχαλάσει, έβαλα τα όπλα ενίσχυση, και καθίσαμε τώρα ήσυχοι.

Μετά από πολλή ώρα δεν αισθανόμουν να κρυώνω και είχα τάση για ύπνο. Αυτό μ' έβαλε σε υποψία γιατί δεν ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Κοιτάζω και παρ' όλο που ήταν μέρα, φως δεν έμπαινε από πουθενά. Ψαχουλεύω με τα χέρια μου και βρίσκω τους άλλους που κοιμότανε στο χιόνι μακαρίως. Μας είχε πλακώσει το χιόνι και δεν έμπαινε αέρας απ' έξω και ο μέσα είχε εξαντληθεί. Ένα μέτρο ήταν το χιόνι πάνω στο αντίσκηνο. Ανοιξαμε μια τρύπα και βγήκαμε έξω σαν τους ποντικούς.....

Ο καιρός είχε φτιάξει και το χιόνι με το κράι (παγωνιά) είχε παγώσει και γλιστρούσε πολύ. Είδα ένα στρατιώτη που τσουροβολούσε προς τα κάτω και όσο πήγαινε ανάπτυσσε ταχύτητα μέχρι που δεν τον έβλεπα πιά. Σίγουρα έγινε κομμάτια.....

Άμα ήταν καλοσύνη ερχόταν πολλά Ιταλικά αεροπλάνα και μας βομβάρδιζαν, αλλά δικά μας δεν φαινόταν κανένα, και λέγαμε: «ήντα καμε ο Μεταξάς τα λεφτά που μάζωξε με τ' εράνους υπέρ τ' αεροπορίας;»... (σ.σ. όντως μέχρι την δεκαετία του 1970 επικρατούσε και λεγόταν, όταν χρήματα κανόταν, ότι πήγαν υπέρ της αεροπορίας).

Η μεραρχία μας είχε κάνει στην πρώτη γραμμή καιροί και δι αυτό έπρεπε να γυρίσει στα μετόπισθεν, αλλά ο μέραρχος μας, στις προτάσεις που του κάνανε οι ανώτεροί του για αντικατάσταση από άλλη μονάδα, απαντούσε ότι οι άνδρες μου έχουνε την δύναμη και την ικανότητα να συνεχίσουν να μάχονται. Αυτό το έκανε για να εκδικηθεί τη δημοκρατική Κρήτη. Όταν κατέρρευσε το μέτωπο εγκατέλειψε τη μονάδα του και ήρθε στην Κρήτη, με την οικογένειά του να βρει άσυλο. Οι Κρητικοί όμως τον περιποιήθηκαν καθώς πρέπει. Τον ενταφίασανε στα χώματά τους, σαν καλό φίλο της Κρήτης....

Σπύρος Εμμ. Μπλαζάκης
35 ΧΡΟΝΙΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ σελ. 20 - 26

Σ.σ.: Ο Σπ. Μπλαζάκης από το Γαβαλοχώρι Αποκορώνου, είναι ένας εκ των δύο, αριστερών ανταρτών, που παρουσιάστηκαν στις αρχές κατόπιν αμνηστίας, μόλις το 1975.

Ο Μπλαζάκης εξ όσον αφορά την επίθεση στην Τρεμπεσίνα, παρότι έγραψε τριάντα επί τα περίπου χρόνια μετά τη μάχη είναι ακριβής - ακριβέστατος, ακόμη και στις ημερομηνίες. Μόνο στο υψόμετρο του υψώματος πέφτει κάποια μέτρα έξω.

Καθ' ην στιγμήν όμως αναφέρει ορισμένα για το διοικητή της 5ης Μεραρχίας, οφείλω να παραθέσω ορισμένα στοιχεία, που είναι στη διάθεσή μου από το διαδίκτυο, (facebook) σε σχετική βιογραφία.

Παραθέτω όσα στοιχεία κρίνω ότι σχετίζονται με τα αναγραφόμενα από το Μπλαζάκη:ο διοικητής δεν ενειάχθη στο κίνημα του Ελευθερίου Βενιζέλου το 1916 με αποτέλεσμα τη στέρηση βαθμού.... Είχε συνομιλία με τον Ιωάννη Μεταξά πριν φύγει για το μέτωπο με την 5η Μεραρχία, ο οποίος του είπε: ότι στηρίζει όλες του τις ελπίδες σ' αυτόν και στην εκπαίδευμένη του Μεραρχία και του εύχεται μόνο νίκες.

Η οικογένεια του διοικητή ήταν ήδη στα Χανιά από πριν τη κήρυξη του πολέμου και συγκεκριμένα διέμενε στο Φουρνέ Χανίων, εις την οικία φίλου του Δερμιτζάκη, σύμφωνα με τη βιογραφία του Δκτῆ (Κατά τον Ν.Πλουμιστάκη στην οικία του στρατηγού Μάντιακα).

Επίσης η φωτογραφία του Αρτέμη Αντωνοβαρδάκη είναι από δημοσίευμα στον τύπο των Χανίων, τον Λουκά Μπασιά και συνηγορεί στο ότι ο Μπλαζάκης δεν έγραψε ψέματα.

Όπως επίσης αυτά που είδατε και γράφει ο Μπλαζάκης, για τη θητεία του το 1937-38 εις τα Βουλγαρικά σύνορα πριν το πόλεμο, όπως φαίνεται στη βιογραφία του Δκτῆ της 5ης μεραρχίας, ήταν όντως εκεί.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΕΝΔΟΞΟΙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ

(Συνοπτικές μαρτυρίες)

Ο Γιώργης Νικολαράκης μαχητής της Αλβανίας, της Μάχης της Κρήτης, και της Εθνικής Αντίστασης, από τον Μαθέ Αποκορώνου, άριστος σκοπευτής, πολυβολητής με οπλοπολυβόλο SAINT D' ETIENE, στο Αλβανικό Μέτωπο, όπως μου διηγήθηκε: «...“έκαψα” χιλιάδες φυσέκια των Ιταλών, σκότωσα αμέτρητους, τους λυπήθηκα γιατί και αυτοί ήταν παιδιά και είχαν μανάδες.», λεπτομέρειες στο βιβλίο μου ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΕΣ- ΦΟΝΙΚΑ - ΒΕΝΤΕΤΕΣ.

Χρήστος Γεωργ. Γαλανάκης, από Νεροχώρι Αποκορώνου., αδελφός του μακαριστού επισκόπου Κισιάμου και Σελίνου Ειρηναίου. Σύμφωνα με όσα είχε διηγηθεί στον εγγονό του Ειρ. Γαλανάκη, από το Αλβανικό μέτωπο γύρισε στην Κρήτη 5 μήνες αργότερα, τον Αύγουστο του 1941, με τα πόδια, την ημέρα που του είχαν στο Νεροχώρι μνημόσυνο τα σαράντα του. Στη διαδρομή από Αλβανία- Ήπειρο- Στερεά-Πελοπόννησο-Καλαμάτα, έτρωγε ότι έβρισκε, από χόρτα, μέχρι σκοτωμένα-ψόφια ζώα του πολέμου.

Ο Μανούσος Παυλάκης από το Σαμώνα Αποκορώνου: «...ήμουν στην πρώτη γραμμή και όπως καθόμαστε γύρω γύρω μέσα στο χαράκωμα, έσκασε το βλήμα στη μέση. Του στρατιώτη απέναντί μου, πήρε το μισό κεφάλι και το κόλλησε στον τοίχο.... Το τι έγινε στην υποχώρηση δεν περιγράφεται....».

Γιώργης Καλογεράκης από Κάμπους Κυδωνίας: «.....εγώ στάθηκα τυχερός, όπως επιτεθήκαμε στους Ιταλούς και τρέχαμε για την κατάληψη του υψώματος, σκοτώθηκε και ο δεξιός από εμένα στρατιώτη και ο αριστερός.....».

Άγνωστος (σαράντα χρόνια πριν στο παλαιό νοσοκομείο Χανίων, κλαίγοντας μου διηγήθηκε : «...ήμουν έφεδρος ανθυπολοχαγός..... ρίχναμε στους Ιταλούς πέντε βλήματα που μας κουβαλούσαν τα μουλάρια μέσα από τα χιόνια και μας απαντούσαν με πεντακόσια. Δεν υπήρχε καμία περίπτωση να προχωρήσουμε προς την Αυλώνα λόγω ανεφοδιασμού η προδοσία ήταν μεγάλη. Πήγα στο γραφείο του ανώτερου διοικητή, ήταν μέσα σε μια σπηλιά, και είχε τουλάχιστον τριπλή επένδυση από κορμούς δέντρων.....».

ΕΝΑ ΣΟΒΑΡΟ ΘΕΜΑ

Λυπηρό, θλιβερό, και απαράδεκτο είναι, το να εκκρεμεί, σχεδόν 80 χρόνια μετά, το θέμα των άταφων, των πρόχειρα θαμμένων ή των ομαδικά θαμμένων πρώνων μας στην Αλβανία. Οι Ιταλοί ταχοποίησαν αυτό το θέμα από το 1960-65, δια τους δικούς τους στρατιώτες και όχι μόνο. Περισυνέλεξαν τα οστά ακόμη και κάποιων δικών μας. Οι δικοί μας αρμόδιοι και υποθετικά υπεύθυνοι, είναι πρώτοι στις δεξιώσεις και στα χειροκροτήματα. Όταν κάποιος θέλει να βρει δικαιολογίες υπάρχουν άπειρες. ΝΤΡΟΠΗ, ΛΥΣΕΙΣ ΠΑΝΤΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΟΤΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΕΛΗΣΗ. Τελευταία κάτι είχε κινηθεί. Ο λαός αναμένει και έχει μνήμη.

αριστερά μας καθήμενος, λοχίας πολυβολητής Γεωργ. Κυρ. Κολοκυθάς, από Νεριανά Κυδωνίας με συμπολεμιστές του. Όπως είχε διηγηθεί στον εγγονό του δικηγόρο Γρηγοράκη Στυλ. μια φορά, από την πείνα στο Αλβανικό μέτωπο, εννέα άτομα μοιράστηκαν ένα κοτσούφι.

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ 5ΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ

Ο Διοικητής της 5ης Μεραρχίας Κρητών στο Αλβανικό Μέτωπο Γεώργιος Παπαστεργίου. ΕΙΣ ΤΑ ΧΑΝΙΑ ΤΟΠΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 1938, ΑΜΕΣΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ (29/7) ΤΟΥ 1938. Απ' ό,τι φαίνεται από την αναρτημένη στο διαδίκτυο βιογραφία του ήταν γενναίος και παλληκάρι. Είχε φονεύσει αμέτρητους εχθρούς της πατρίδος, Τούρκους, Βούλγαρους και Ιταλούς. Αν όμως αληθεύουν, τα αναγραφόμενα από τον Μπλαζάκη, και θεωρούσε εχθρούς τους Ελληνικού Κράτους, τους Κρητικούς, δηλαδή τους κατά το πλείστο Βενιζελικούς, πολιτικούς αντιπάλους του δικτατορικού καθεστώτος Βασιλιά - Μεταξά, τότε τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά, και τα αφήνω εις την κρίσιν των αναγνωστών.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στη βιογραφία του στρατηγού Δκτή της 5ης Μερ. Κρητών αναγράφεται ότι στα Ιωάννινα κάποιος κρητικός βαθμοφόρος με τον αδελφό του που ήταν χωροφύλακας, πωλούσαν τα είδη που προοριζόταν για το μέτωπο στη μαύρη αγορά και ο στρατηγός τον έστειλε στρατοδικείο. (σ.σ. πράξας άριστα) Επίσης γράφεται ότι ο χωροφύλακας που δολοφόνησε το στρατηγό, κατέβηκε μαζί μ' αυτόν από τους Μολάους στο Καστέλι και ότι τον είχε βοηθήσει ο στρατηγός. Μήπως όλα αυτά αφήνουν κάτι να εννοηθεί; Δι' όλα αυτά θα έπρεπε να γίνει μια έρευνα, προς αποκατάσταση, τώρα πλέον, της ιστορικής αλήθειας.

Πρέπει επίσης να αναφέρω ότι ο Διοικητής της 5ης Μερ. αφιχθείς στο Καστέλι Κισιάμου τις παραμονές της Μάχης της Κρήτης, εδολοφονήθει, από ένα χωροφύλακα, τον Γλυμιδάκη ή Γεωργουσιάκη (Κυριάκος ή Λευτέρης) όστις τον ρώτησε γιατί εγκατέλειψε το στρατό στην Αλβανία, και τον πυροβόλησε χωρίς να περιμένει απάντηση. Ο Γλυμιδάκης καταγόταν από το Μούλετε (Χρυσουγή) Κισιάμου και είχε ένα αδελφό στο μέτωπο, που λέγεται ότι ήταν λοχίας. (Γιάννης Κογχυλάκης Η ΕΠΟΠΟΙΙΑ Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝ. ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ)(σ.σ. σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στη βιογραφία του διοικητή, κατά την υποχώρηση, αυτός είχε αντικατασταθεί, λόγω νευρικού κλονισμού, από τον υποδιοικητή στις 15-4-1941 και μετέβη στο 401 νοσοκομείο Αθηνών). Στις 29 Απριλίου 1941, τα χαράματα τον βρήκομε στο Καστέλι Κισιάμου, όπου δολοφονείται.

Σύμφωνα με τον ιστορικό ερευνητή κ. Νικόλαο Πλου-

Ιταλοί στρατιώτες, ομηρικά πράξαντες, έθαψαν Έλληνα στρατιώτη και πάνω από τον τάφο, τοποθέτησαν ξύλινο σταυρό και έγραψαν: «στρατιώτης Έλληνας - άγνωστος».

Οδεύοντας με το χαμόγελο προς το μέτωπο.

μιστάκη, ενδέχεται στη δολοφονία του Στρατηγού Δκτη της 5ης Μερ. Κρητών, να εμπλέκονται Αγγλικές μυστικές υπηρεσίες. Εις γνώσιν του τότε πρωθυπουργού Τσουδερού, ο χωροφύλαξ όστις εφόνευσε τον Δκτη, οκτώ ημέρες αργότερα εφονεύθει υπό συναδέλφων του.

Χιόνια... μόνο χιόνια!!!!

1-11-39 - Αλβανικά σύνορα, Ιεροπηγή Καστοριάς, υψ. 1060μ. Μεταγωγικό 2ου λόχου, 1ου Τάγματος, από αριστερά: Γ. Κατσουλάκης, Ανδρεαδάκης, Γόνναρης.

Ο Benito Mussolini, κατά την «εαρινή επίθεση», ελέγχει τις Ελληνικές θέσεις στα Αλβανικά βουνά. Όμως έσφαλε.

Ο ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ 5ΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ

Συνεργάτης των Ναζι, και ιδρυτής των Ταγμάτων Ασφαλείας στην Πελοπόννησο. Σκοτώθηκε κατά τα Δεκεμβριανά στο Γουδί.

Αξιώματα και βραβεύσεις του υποδιοικητή

Ανώτερος Ταξίαρχος του Τάγματος του Φοίνικα, Χρυσός Σταυρός του Τάγματος του Φοίνικα, Αργυρός Σταυρός του Τάγματος του Σωτήρος, Διασυμμαχικό Μετάλλιο Νίκης (Ελλάδας), Μετάλλιο Στρατιωτικής Αξίας, Μετάλλιο Εξαίρετων Πράξεων (Ελλάδα), Χρυσό Αριστείο Ανδρείας, Πολεμικός Σταυρός.

Ο Διονύσιος Παπαδόγγονας, ο οποίος στις 25 Απριλίου 1944 τουφέκισε 110 Έλληνες σε αντίποινα για τη δολοφονία του Γερμανού στρατηγού Κρεχτ από τον ΕΛΑΣ. Εκτός των παραπάνω πρέπει να αναφερθούμε και στην προσωπική ευχαριστήρια επιστολή που του έστειλε Χίτλερ, δια την σφαγή των 110. Είχε προηγηθεί και η σφαγή 200 πατριωτών δια τον αυτό λόγο από τους Ναζί.

Ακόμη πρέπει να αναφερθούμε και στην απαντητική επιστολή του Χίτλερ, προς τον Παπαδόγγονα, δια τα συγχαρητήρια που έστειλε ο Παπαδόγγονας, δια τη σωτηρία του Φύρερ, κατά τη απόπειρα δολοφονίας κατά του Χίτλερ, από τον Σταουφενμπεργκ (20/7/1944).

Σε κάποιες ομιλίες του ο Μουσσολίνι, δια να δικαιολογήσει την ήττα του είπε ότι οι Έλληνες πολεμούσαν μαζί με μια άγρια φυλή τους ...Κρητικούς.....

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΔΟΞΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΩΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΙΚΩΝ ΒΟΥΝΩΝ, (ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΟΥΣ) ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΑΣΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΝΑΖΙ, ΙΤΑΛΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ ΤΗΣ 5ΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ ΣΤΟ ΝΗΣΙ, ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ, ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΠΙΚΡΗ, ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ, ΛΥΠΗΡΗ ΚΑΙ ΘΛΙΒΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

***Ο ΕΚ ΤΩΝ ΡΙΖΩΝ ΓΡΑΦΩΝ Κατσανεβάκης Μιχάλης αρχιτέκτων μηχανικός ιστορικός ερευνητής**

1937 Μυτιλήνη-Διοίκηση Μεραρχ. Αρχιπελάγου Βασιλιάς - Παπαστεργίου (φωτ. από βιογρ. στρατηγού)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Οι σφαγείς Benito Mussolini-Adolf Hitler

Γ.Δ.Τσίβης Χανιά 1252-1940
A. Beevor
H. Richter
Η ΕΠΟΠΟΙΑ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝ. ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ. Γ. Κογχιλάκη
35 ΧΡΟΝΙΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ Μπλαζάκη Σπ. Τζομπανάκη Γ. Αθήνα 1977
Διαδίκτυο-βικιπαιδεία
<https://www.militaire.gr/pesontes-epoys-1940-alitheia-epitrepei-stoys->

Αλβανικά σύνορα, από αριστερά: Κατσουλάκης Γ., Μαροπάκης Στυλ., Κοκολογιανάκης Δημ. (Ιεροπηγή Καστοριάς).

Διονύσιος Παπαδόγγονας από το Πεταλίδι Μεσσηνίας.

<https://www.news-bomb.gr/ellada/ethnika/story/928445/28i-oktovrioy-1940-to-vinteo-afieroma-toy-ges-gia-to-epos-toy-1940-vid>
<https://simerini.sigmalive.com/article/2018/10/28/o-mikros-moltke-tes-elladas-kai-to-epos-toy->
<https://www.google.gr/search?biw=1366@bih=604@tbs=isz%3A1@tbm=isch@sa=1@ei=E9-aXerZM8iOtQWmgp>
<https://greekcivilwar.wordpress.com/2016/10/24/gcw-528/>
<https://www.google.gr/search?q=%CE%B9%CF%89%CE%B1%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82+%CE%B>

Αναμνηστική φωτογραφία με ποδοσφαιριστές της Στارت και τους αντίπαλους Ναζί...

“Ο Αγώνας του Θανάτου”

■ Ένα αθλητικό γεγονός που σημάδεψε την ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Το πιο γνωστό αθλητικό γεγονός του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι η “αντίσταση” παικτών της Ντιναμό Κιέβου που αρνήθηκαν να ηττηθούν από τους κατακτητές Γερμανούς στο γήπεδο του Αύγουστο του 1942 σε ένα παιχνίδι που έμεινε στην ιστορία ως “ο Αγώνας του Θανάτου”.

Μάλιστα η ιστορία αυτή είναι γνωστή και από την ταινία του John Huston (1981) “Escape to Victory” που στην Ελλάδα προβλήθηκε με τον τίτλο η «Η Μεγάλη Απόδραση των 11» με τους Πελέ, Αρντίλεις και Σταλόνε! Μόνο που στην ταινία οι πρωταγωνιστές του έργου φυγαδεύονται χάρη στο πλήθος που εισέβαλλε πανηγυρίζοντας ενώ στην πραγματική ιστορία φαίνεται να βρήκαν τραγικό θάνατο ως αντίποινα.

Σύμφωνα με τα γεγονότα ο τότε τερματοφύλακας της Ντιναμό Κιέβου, Νικολάι Τρούσεβιτς δεν πειθόταν στις προτροπές του αφεντικού του, Γκέοργκ Σβετσόφ, να αλλάξει ομάδα και να γίνει μέλος της φιλογερμανικής ποδοσφαιρικής ομάδας Ρουχ, που είχε συγκροτήσει.

Έτσι αποφάσισε να δημιουργήσει μια ομάδα με δικές του ενέργειες και για τον λόγο αυτό απευθύνθηκε στους παλιούς του συμπαίκτης της Ντιναμό, που αγωνίζονταν μαζί πριν ξεσπάσει ο πόλεμος.

Όσο για το όνομα της ομάδας που για ευνόητους λόγους δεν θα μπορούσε να ήταν Ντιναμό, επιλέχθηκε να ήταν Στارت, με τη λέξη να έχει ανάλογη σημασία με την αγγλική γλώσσα, δηλαδή αρχή.

Η ανίκητη Στارت χτίζει το μύθο της ανυπότακτης ομάδας κόντρα στους Ναζί. Το πρώτο παιχνίδι έγινε στο στάδιο «Ζενίτ» του Κιέβου, όπου η Στارت διέλυσε μια ομάδα Ούγγρων (σύμμαχοι των Γερμανών) με σκορ 6-2. Επόμενος αντίπαλος ακόμα μια μεικτή, αυτή τη φορά

από Ρουμάνους στρατιώτες, η οποία έφυγε με έντεκα γκολ στο κεφάλι. Όταν όμως ο Τρούσεβιτς και οι υπόλοιποι νίκησαν τη γερμανική PGS, τότε η ψυχολογία του λαού άλλαξε για τα καλά. Αν και ο Τύπος της χώρας ήταν περιορισμένος από τους Ναζί, αναγνώρισε τα κατορθώματα της Στارت και ενισχύθηκε το πητικό των υπόδουλων Ουκρανών...

Οι συνεχείς επιτυχίες της ομάδας και η ανταπόκριση του κόσμου που τους θεωρούσε λαϊκά ιδάλματα εξόργισε τους Γερμανούς, οι οποίοι αποφάσισαν να βάλουν φρένο στην αήττητη πορεία τους. Τότε εστάλη στο Κίεβο η φημισμένη αήττητη γερμανική ομάδα Φλάκελφ, που ήταν η επίσημη ποδοσφαιρική εκπρόσωπος της αεροπορίας. Στις 6 Αυγούστου του 1942, Φλάκερφ και Στارت βρέθηκαν αντιμέτωπες, με τους Ουκρανούς να επικρατούν με χαρακτηριστική άνεση των στρατιωτών-αθλητών του Γ' Ράιχ και σκορ 5-1. Ήταν μια ήττα σόκ για την «ιδανική» ομάδα της Άριας φυλής που ταπεινώθηκε από ένα τσούρμιο «υποταγμένων» Ουκρανών. Το χαστούκι στην αίσθηση της γερμανικής υπεροχής ήταν πικρό και οι Γερμανοί αναζήτησαν εκδίκηση με κάθε μέσο...

Η ρεβάνς

Οι Γερμανοί στήνουν τη ρεβάνς και απαιτούν: «Η θα

χάσετε ή θα πεθάνετε» Η ρεβάνς προγραμματίστηκε τρεις μέρες αργότερα, στις 9 Αυγούστου. Η σημασία που είχε αποκτήσει η αναμέτρηση έκανε μαζική τη προσέλευση στο γήπεδο “Ζενίτ” του Κιέβου. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα φυλλάδια που τύπωσαν οι Ναζί ανέφεραν τη λέξη «εκδίκηση» κάτω από την αναγγελία του ποδοσφαιρικού αγώνα. Πριν από το ματς, ένας άνδρας με στολή των S.S. εισήλθε στα αποδυτήρια της Στارت για να μεταφέρει ένα ξεκάθαρο μήνυμα στους ποδοσφαιριστές: «Είμαι ο διαιτητής του σημερινού αγώνα. Ξέρω ότι είστε μια πολύ καλή ομάδα. Σας παρακαλώ ακολουθήστε τους κανόνες, μην παραβείτε κανένα, και πριν την έναρξη χαιρετίστε τους αντιπάλους σας με τον τρόπο το δικό μας»... ! Πέραν του διαιτητικού σπρίματος και των ξεκάθαρων απειλών εκ μέρους των Γερμανών, οι παίκτες της Στارت ήταν εργάτες που δούλευαν ολημερίς για ένα ξεροκόμματο και όχι επαγγελματίες αθλητές, όπως οι αντίπαλοί της Φλάκελφ. Οι Ναζί αντιπάρταξαν δύναμη και αντιαθλητικά μαρκαρίσματα στο τεχνικό επίπεδο των Ουκρανών, με τον γκολκίπερ Τρούσεβιτς να μένει αναισθητός για μερικά λεπτά μετά από ένα χτύπημα εκτός φάσης. Το θεαματικό γκολ όμως του Κουζιμένκο που τάραξε τα γερμανικά δίχτυα, έδωσε αέρα υπεροχής στη Στارت, η οποία και πήγε στα αποδυτήρια προηγούμενη με 3-1 στο ημίχρονο. Στην ανάπαυλα οι Ουκρανοί δέχθηκαν και δεύτερη γερμανική επί-

Οι ήρωες της Σταρτ, που έμειναν στην ιστορία...

Το πρώτο παιχνίδι έγινε στις 6/8 και η ρεβάνς του Θανάτου στις 9/8...

σκεψη, αυτή τη φορά από άνθρωπο των SS παρέα με τον προδότη και συνεργάτη των κατακτητών, Γκέοργκ Σβετσόφ. Ο Σβετσόφ παρότρυνε τον Τρούσεβιτς και τους υπόλοιπους να «δώσουν» το ματς, και ο Γερμανός τους επεσήμανε να σκεφτούν τις συνέπειες σε περίπτωση που πράξουν αντίθετα. Το δεύτερο ημίχρονο είχε από δυο γκολ για την κάθε ομάδα, με το σκορ να διαγράφεται 5-3 υπέρ της Σταρτ, ωστόσο στο τέλος συνέβη η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Ο αμυντικός Αλεξέι Κλιμένκο πήρε τη μπάλα και αφού πέρασε όλη τη γερμανική άμυνα και τον τερματοφύλακα έφτασε μέχρι τη γραμμή και κοντοστάθηκε. Τότε, αντί να σκοράρει κλότσησε τη μπάλα προς το κέντρο! Ο διαιτητής των SS σφύριξε πριν καν συμπληρωθούν τα ενενήντα λεπτά, και όλοι προσπαθούσαν να αφουγκραστούν ποια θα ήταν η τύχη των νικητών...

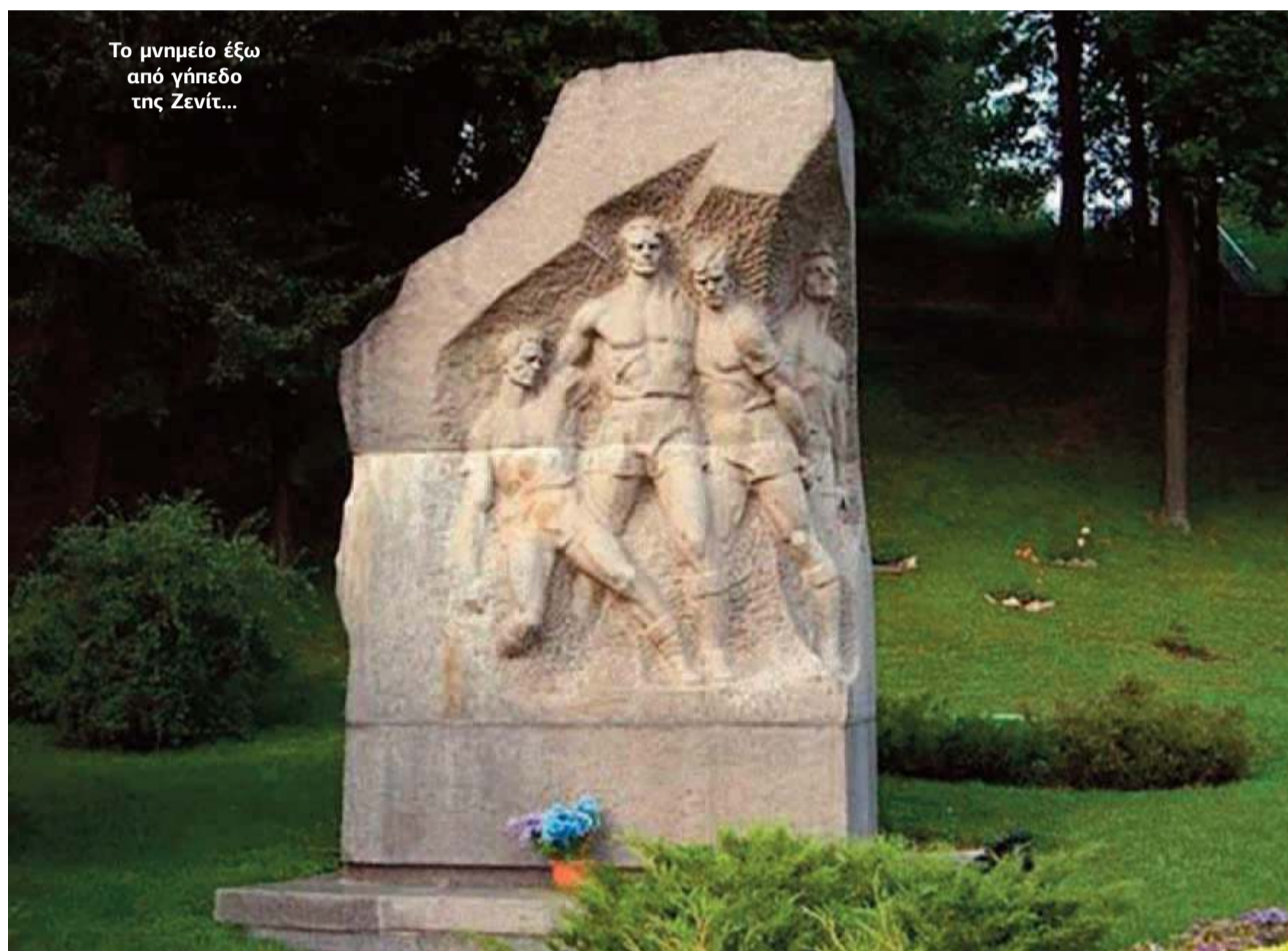
Τα αντίποινα των Ναζί

Η Σοβιετική ιστορία αναφέρει πως οι ποδοσφαιριστές εκτελέστηκαν λίγο μετά το παιχνίδι, ωστόσο η έρευνα παρουσιάζει και μια άλλη εκδοχή εξίσου τραγική. Σταδιακά μετά τις 9 Αυγούστου, οι ποδοσφαιριστές της Σταρτ συλλαμβάνονταν για ανάκριση κατηγορούμενοι ότι συνεργάζονταν με τη Σοβιετική αστυνομία. Η κατάσταση χειροτέρευσε όταν ο Τρούσεβιτς και η παρέα του νίκησαν με 8-0 τη Ρουχ, την ομάδα του αφεντικού του Σβετσόφ, και φίλου των Γερμανών.

Ο Κορότκις πέθανε στη διάρκεια των βασανιστηρίων από τους Ναζί -άλλη εκδοχή τον θέλει να έχει ήδη συλληφθεί πριν τον αγώνα- και οι υπόλοιποι μεταφέρθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου οι άλλοτε συνάδελφοι στο φούρνο και συμπαίκτες στο γήπεδο, Κουζμένκο, Κλιμένκο, Τρούσεβιτς εκτελέστηκαν μερικούς μήνες αργότερα.

«Ο Αγώνας του Θανάτου», ήρθε στο φως της δημοσιότητας 16 χρόνια μετά τη διεξαγωγή του, από ένα άρθρο Ουκρανού δημοσιογράφου σε εφημερίδα του Κιέβου. Ταινίες δημιουργήθηκαν εμπνευσμένες από το εν λόγω συμβάν, βιβλία γράφτηκαν και το γεγονός πέρασε στη σφαίρα του θρύλου, διόλου άδικα...

Το 2005 η Εισαγγελία του Αμβούργου έκλεισε την υπόθεση. Το πόρισμα αναφέρει ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι οι ποδοσφαιριστές της Σταρτ δολοφονήθηκαν από τους Ναζί εξαιτίας της νίκης τους. Η υπόθεση αν και μπήκε στο αρχείο, θεωρήθηκε μια ακόμα συγκάλυψη των γερμανικών εγκλημάτων κατά την διάρκεια του πολέμου. Βγαίνοντας κανείς από την κύρια έξοδο του πρώην σταδίου «Ζενίτ» και νυν «Σταρτ» στο Κίεβο, βλέπει στα δεξιά του ένα άγαλμα που αναπαριστά την εικόνα τεσσάρων ποδοσφαιριστών, που στέκονται αιώνιο σύμβολο θάρρους και αυταπάρνης. «Η δόξα σας δεν θα ξεθωριάσει στους αιώνες...» αναφέρει η επιγραφή, για εκείνους τους ανθρώπους που μπόρεσαν να μη δειλιάσουν, κοιτάζοντας κατάματα το θάνατο.

Τερματοφύλακας ο Σταλόνε και στους καθήμενους ο Αρντίλις και ο Πελέ στην ταινία του 1981 η οποία βασίστηκε στον αγώνα αυτό.

Η 5η Μεραρχία Κρητών του Αλβανικού Μετώπου

ΜΙΧΑΛΗΣ ΛΑΜΠΟΘΑΚΗΣ

«Ιταλικαί Στρατιωτικά δυνάμεις προσβάλλουν από της 5.30 πρωινής της σήμερον τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της Ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεροι δυνάμεις αμύνονται επί του πατρίου εδάφους». Το τηλεγράφημα αυτό διαβάστηκε από τα ραδιόφωνα της εποχής σε χωριά και κωμοπόλεις της Κρήτης, στις 28.10.1940.

Αιφνιδισμός, έκπληξη αλλά και περηφάνια κατέκλυσε τους Κρήτες, οι οποίοι -σύμφωνα με πάμπολλες μαρτυρίες γερόντων από χωριό σε χωριό, αλλά και ημερολόγια της εποχής- από την πρώτη ώρα έθεσαν εαυτόν στις δυνάμεις επιστράτευσης για την Αλβανία. Ήταν πρωί της Δευτέρας και την προηγούμενη, το βράδυ Κυριακής, βρίσκονταν σε γάμους και συνάξεις και κανείς τους δεν ανέμενε τα νέα του πολέμου. Από τις πρώτες στιγμές, σύμφωνα και με τα αρχεία του Συντάγματος στα Χανιά, ξεκίνησαν οι καμπανοκρουσίες, ενώ τα αστυνομικά τμήματα της τότε χωροφυλακής επιστράτευσαν το δυναμικό τους, με στόχο να ειδοποιηθούν όλοι οι άνδρες που ήταν εν δυνάμει πολεμιστές του μετώπου. Μπορεί η αγωνία και η συγκίνηση σε συνάρτηση με τη λύπη από πλευράς γυναικών και παιδιών να ήταν έκδηλη, όμως δεν στάθηκε ικανή να ορίσει την απόφαση ενός εκάστου εκ των ανδρών ώστε να κρυφτεί και να μην εμφανιστεί στις αρχές.

ΑΠΟ ΣΤΟΜΑ ΣΕ ΣΤΟΜΑ

Μέχρι και αργά το απόγευμα ο ένας Κρητικός ειδοποιούσε τον άλλον για την επιστράτευση. Πολλοί δε βρισκότουσαν στα χωράφια ή άλλες αγροτικές εργασίες, με αποτέλεσμα τα παιδιά να έχουν αναλάβει το ρόλο του «ταχυδρόμου» των σειρήνων της επιστράτευσης. Άπειρες οι ιστορίες που γίνονται γνωστές από στόμα σε στόμα όλα αυτά τα χρόνια και αφηγήσεις που συνεχίζονται μέχρι και σήμερα για τα αντρομαζώματα στις πλατείες των χωριών, τους παπάδες που με το πετραχήλι ευλογούσαν τους άντρες, «λες και πηγαίνανε σε γάμο», οι οποίοι ήταν καλοντυμένοι και ευθυτενείς. Οι γιαγιάδες φορούσαν στα μεγάλα εγγόνια τους το σταυρό και οι μανάδες και οι γυναίκες στα παιδιά τους και τους άνδρες τους έβαζαν στις τσέπες από φωτογραφίες μέχρι και φυλακτά. Στην Κρήτη άμεσα συγκροτήθηκαν στρατιωτικά τμήματα από το 14ο Σύνταγμα Χανίων, το 43ο Σύνταγμα Ρεθύμνου, το 44ο Σύνταγμα πεζικού Ηρακλείου, καθώς και το 5ο Σύνταγμα Πυροβολικού Σούδας, τα οποία αποτέλεσαν την εκ νέου μαγιά της 5ης Μεραρχίας Κρητών του Αλβανικού Μετώπου. Η συνολική εικόνα και δύναμη της μεραρχίας αφορούσε σε 566 αξιωματικούς, 18.662 οπλίτες, 687 υποζύγια και 81 οχήματα. Μία μεραρχία η οποία πρώτα συστάθηκε το 1912, έδωσε το μαχητικό της «παρών» στον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά και τη Μικρασιατική Εκστρατεία. Τα τμήματα αναχώρησαν από το Ηράκλειο και κατόπιν από την Αθήνα με τρένα έφυγαν για τη Βόρεια Ελλάδα και από εκεί πεζοί με κατεύθυνση το Αλβανικό Μέτωπο, και συγκεκριμένα την Κορυτσά, στις 7 Νοεμβρίου 1940.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ ΝΕΚΡΟΙ

Για όλο το διάστημα του χειμώνα οι κακουχίες και οι σφαιρές αφήνουν δεκάδες εκατοντάδες Κρήτες στα πεδία των

μαχών. Οι Κρητικοί αποχωρούν μαζί με τους υπόλοιπους άνδρες του Μετώπου, μετά και τις στρατιωτικές επεμβάσεις πλέον των Γερμανικών συμμαχικών δυνάμεων του Μουσολίνι, την Άνοιξη του Απρίλη του 1940., Η υποχώρηση με τα πόδια και η προσπάθεια επιστροφής στην Κρήτη ήταν εξίσου επώδυνη όσο και ο πόλεμος και το αποτέλεσμα αυτού. Από τον Απρίλιο μέχρι και τα τέλη του καλοκαιριού του 1941 οι Κρητικοί προσπαθούν να φτάσουν στο νησί, ενώ αρκετοί παραμένουν σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα. Σε αρκετές γειτονίες της Αθήνας, Κρήτες μαχητές προσπαθούν να ανακτήσουν δυνάμεις και να βρουν τρόπο να επιστρέψουν στη γενέτειρα. Την περίοδο εκείνη είναι που συλλαμβάνονται περί τους 1.400 Κρητικούς από τους Γερμανούς και οι οποίοι οδηγούνται σε στρατόπεδο συγκέντρωσης που δημιουργήσαν οι Γερμανοί στο στρατιωτικό αεροδρόμιο στη Λάρισα. Η Κρήτη θρήνησε για τους 1.141 νεκρούς, ενώ επιστρατεύτηκε για τους 2.025 τραυματίες και τους δεκάδες εκατοντάδες άνδρες με κρουπαγήματα και ακρωτηριασμούς. Ιστορικά έχει διατυπωθεί μάλιστα πως η 5η Μεραρχία Κρητών είχε τις μεγαλύτερες απώλειες απ' ό,τι άλλες στρατιωτικές μονάδες που συμμετείχαν στο Αλβανικό Μέτωπο., Η ιστορία έχει αποτυπώσει σε μεγάλο βαθμό τόσο την ιστορία της 5ης Μεραρχίας και τη δράση της όσο και τα όσα αρνητικά επισκίασαν την αντιμετώπιση της από διάφορους κύκλους, κυρίως λόγω των κρητικών κινημάτων του 1935 και 1938. Παρά ταύτα όμως τίποτε δεν μπόρεσε να επισκιάσει τη θέρμη των Κρητών για ελευθερία, με

αποτέλεσμα να αναγνωρισθεί η μαχητικότητα τους, αλλά και συντροφικότητα που επέδειξαν σε άλλους αγωνιστές των πεδίων των μαχών στο Αλβανικό Μέτωπο. Ιστορίες και γεγονότα από εκείνη την περίοδο έχουν αποτυπωθεί με μελάνι στα γράμματα των στρατιωτών προς τους οικείους τους στην Κρήτη., Η επίθεση των Γερμανών στα σύνορα Μακεδονίας και Θράκης στις 6 Απριλίου 1941, τα όσα επακολούθησαν και η ισχυρή κρούση κατά των δυνάμεων της Ελλάδας έχει ως αποτέλεσμα στις 12 Απριλίου να εκδοθεί η διαταγή για τη σύμπτυξη και υποχώρηση των δυνάμεων. Αυτό ήταν και το τέλος της ιστορικής 5ης Μεραρχίας

που μετά και τη Μάχη της Κρήτης δεν συγκροτήθηκε εκ νέου σε ενιαία στρατιωτική δύναμη., Οι περισσότεροι από τους Κρητικούς που τελικά κατέφεραν να επαναπατριστούν στην Κρήτη, ενίσχυσαν τα συμμαχικά στρατεύματα για την αντίσταση κατά των κατακτητών, με αποκορύφωμα τη Μάχη της Κρήτης, αλλά και τη δράση τους στην αντίσταση την

ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Με ενθουσιασμό και αισθήματα υπερηφάνειας οι πολίτες των Χανίων και των άλλων πόλεων της Κρήτης «δέχτηκαν» την είδηση του πολέμου με την Ιταλία. Το κλίμα που επικράτησε περιγράφει στα φύλλα εκείνης της περιόδου ο τοπικός Τύπος.

Το πρώτο σχόλιο για την έναρξη του πολέμου δημοσιεύτηκε στο φύλο του "Εσπερινού Ταχυδρόμου" της 29ης Οκτωβρίου. Εκεί περιγράφεται ο ενθουσιασμός των Κρητών, με τη χαρακτηριστική έκφραση ότι «είναι ανώτερος πάσης περιγραφής». Σύμφωνα με τα τότε δημοσιεύματα, διεκόπη η λειτουργία των σχολείων και λαός και νεολαία βγαίνουν στους δρόμους κρατώντας ελληνικές σημαίες, τραγουδώντας και φωνάζοντας συνθήματα. Στα φύλλα εκείνης της ημέρας, σύμφωνα με το αφιέρωμα του ΑΠΕ-ΜΠΕ, υπάρχουν οι ανακοινώσεις για την επιστράτευση και καλούνται οι έφεδροι οπλίτες πεζικού, πυροβολικού όλων των όπλων να παρουσιαστούν άμεσα στη Μεραρχία Κρητών.

περίοδο της γερμανικής κατοχής, δεδομένου ότι από τον Ιούλιο του 1941 ένας μεγάλος αριθμός αντιστασιακών οργανώσεων «αγκαλιάζει» την Κρήτη μέχρι και την 9η Μαΐου 1945, οπότε και υπογράφηκε η συνθήκη παράδοσης των γερμανο-ιταλικών δυνάμεων.